

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

N:r 7

Juli

1952.

Pris 75 öre

A.-B.
SPIK

VÄSTERVIK

Tillverkar och försäljer genom
järnhandlarna all slags trådspik

Telefon 384

Gustafsons
Elektriska AB

Allégatan 9, Borås

Tel. Aff. 110 64, Bost. 149 88, Kontor 210 64

ENTREPRENÖR FÖR BORÅS STADS ELVERK

A.-B. Frode Lund

HÖÖR. Tel. 945, 946, 947, 948

Auktoriserad försäljare för:

Chrysler, Plymouth, Standard-Vanguard,
Skoda och Volkswagen. Personvagnar.

Scania-Vabis, Fargo Vanguard, last- och
skåpvagnar, Ferguson Traktorer.

Utryckningsstation för svensk räddningstjänst.

REDERIAKTIEBOLAGEN RAGNE & OSTENIA
VÄSTERVIK

Linjetrafik

Tank- & Tramptonnage

Tel. 130 30 (växel)

{ Tel.-adr.:
Ragne
Steamfred

Västervik

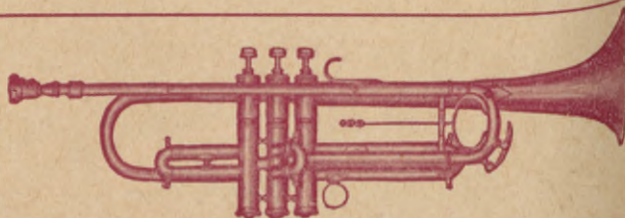
**GAVLEVERKENS Gasspisar -
Vedspisar - Vattenvärmare**

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB,
Gävle - Tel. 20043

PIANON och MUSIKINSTRUMENT

Ledande svenska och utländska fabrikat

B. C. STRANDQVIST AB

Järnvägsgatan 29, Hälsingborg

AB Lindholms Klichéfabrik

Gamla Brogatan 19, STOCKHOLM • Telefon 20 54 20

Status

15:e årgången

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Ansvarig utgivare: Einar Hiller.
Redaktör: Särten Hammarberg.
Ägare: De Lungsjukas Riksförbund.

Annonspriser: 1/1 sid. 275:—,
1/2 sid. 140:—, 1/4 sid. 75:—,
småannonser 65 öre pr mm.

Prenumerationspriser: helt år 8:—,
halyt år 4:50

Kontrollmärke,
lagligen skyddat

Huvudredaktionen i Stockholm:

Kocksgatan 15, Stockholm 4.
Telefon 41 39 99 och 44 40 40.
Postgironr 95 00 11.

Lokalredaktionen i Malmö:

Kamrergratan 3. Tel. 753 44.
Postgironr 95 00 65.

BOKSLUT FRÅN RIKSDAGEN

Riksdagen står inför avslutning och sommarferier då detta skrives och det kan vara skäl att göra en överblick över vad den gångna perioden betytt för vårt vidkommande. Här stanna vi dock endast vid det avsnitt, som berör folkpensioneringslagen, som varit på tapeten flitigt under riksdagens slutspurt. Först kan nämnas att folkpensionärerna beviljats ett extra tillägg utöver det indexreglerande tillägget att utbetalas i juli med 50 kr. för ensamstående folkpensionär och 80 kr. för äkta makar. Av större framtida betydelse för folkpensionärer och partiellt arbetsföra är det fattade beslutet om ändring av inkomstgränserna för de inkomstprövade folkpensionsförmånerna, 400 kr. för ogift pensionär och 600 kr. för gift. Det nya beslutet innebär en höjning av dessa inkomstgränser till 1.000 respektive 1.500 kr. Beslutet måste hälsas med tillfredsställelse. Härigenom får man hoppas att möjligheten att utöver pensionen skaffa sig en liten inkomst avsevärt underlättas — en sund och förnuftig princip, som stimulerar arbetsviljan hos äldre och förtidspensionärer. Däremot blir man mindre glad åt att beslutet träder i kraft först den 1 januari 1954.

Det största intresset ur de lungsjukas speciella synvinkel har kanske de ändringar i folkpensioneringslagen som röra sjukbidraget. Frågan fördes fram vid 1951 års riksdag i en motion av riksdagsman Sigrifrid Jonsson — ordförande i De lungsjukas riksförbund — och riksdagsman John Andersson i Alfredshem. Motionen gällde i korthet ändring av §3 mom. 3 i gällande lag om folkpensionering. Motionärerna framhöllo, att många, särskilt tuberkulösa, utestängas från sjukbidrag och att lagrummet borde ändras så att sjukbidrag kunde utgå

omedelbart sedan läkare konstaterat sådan höggradig nedsättning av arbetsförmågan som anses bliva bestående minst ett år. I yttrande över motionen ansåg sig inte pensionsstyrelsen kunna förordna borttagandet av hela karenstiden, men väl minska densamma från nuvarande ett år till sex månader. Som motivering för sin ståndpunkt anförde pensionsstyrelsen bl. a. att det ofta är svårt att redan i början av sjukdomsförloppet uttala sig om hur länge den höggradiga nedsättningen av arbetsförmågan kommer att kvarstå. Efter sex månader torde emellertid läkaren vanligtvis med rätt stor säkerhet kunna avgöra hur lång tid nedsättningen kommer att vara. 1951 års riksdag nöjde sig med att fatta principbeslut om att minska karenstiden från 1 år till sex månader. Men motionärerna släppte inte greppet om frågan utan återkommo till 1952 års riksdag med hemställan att den ändring — som i princip fattats av föregående riksdag — måtte träda i kraft redan den 1 juli 1952. Motionärerna lyckades också få riksdagen med på denna linje och *karenstiden för erhållande av sjukbidrag minskas från 1 år till sex månader enl. lag fr. o. m. den 1 juli 1952*. Ändringen kommer enl. förhandskalkylerna att betyda en årlig kostnadsökning av omkring 2,25 milj. kr. Till den föregående uppmjukningen av folkpensioneringslagen kommer också en ändring ifråga om *hustrutillägg* så att när särskilda skäl föranleda sådant tillägg kan utgå, oaktat hustrun ej fyllt 60 år. Även denna senare reform träder i kraft den 1 juli 1952.

Med hänvisning till ovanstående kan sammanfattningsvis framhållas att möjligheterna för lungsjuka att erhålla sjukbidrag nu torde bli avsevärt förbättrade, å andra sidan kanske man i mera kritisk analys ser allt

MAN skriver I PRESSEN

Nya läkemedel och "mirakelmediciner"

mot tuberkulos har blivit ett alltmera aktuellt tema och de sista månaderna har det skrivits åtskilliga spaltkilometer mera än vanligt. I följande översikt ha vi sökt sortera ut synpunkter och pressröster och vi börja med de mest optimistiska tongångarna i *Stockholms-Tidningen*, som i en artikelserie behandlat det nya amerikanska medlet, känt under beteckningarna, Rimifon, Marsilid, Nydrazid. Så här låter det i en av artiklarna:

NEW YORK i maj. — Lyckliga män och kvinnor som praktiskt taget ryckts ur dödens käftar — ligger i dag på salarna 11 o. 13 på Sea View-sjukhuset och förklarar att den nya "mirakelmedicinen" mot tuberkulos är en Guds gåva till mänskligheten.

De har en helt ny känsla av välbefinnande efter behandlingen med isonikotinsyrehydraziden, och alla ser de hoppfullt fram mot en ljusare framtid.

Om än läkarna med den konservatism, som är betecknande för yrket, inskränker sig till en "försiktig optimism" i fråga om medicinens värde, så är patienterna inte besvärade av några som helst tvivel. De är övertygade om att medicinen är en välsignelse, då det gäller att behandla hopplösa tbc-fall.

De är glada då läkarna kommer och ger dem piller. De har gett dem stor lindring. De har gjort slut på deras hosta, pressat ner deras temperatur, ökat deras aptit och gett dem ett bättre humör.

vad ovan nämnts som plåsterlappar här och var — försök att bibehålla socialreformernas reella värde. Här bör också erinras om, att många av de svårigheter, som mött bl. a. de lungsjuka ifråga om sjukbidraget och dess tillämpning inte skulle ha existerat om — som man tidigare avsåg — den obligatoriska sjukförsäkringen genomförts samtidigt med folkpensionsreformen. För dagen är det emellertid under alla förhållanden berättigat med ett erkännande åt de goda krafter i riksdagen som gjort sitt bästa för de människor, som i hög grad är beroende av berörda lagstiftning.

Sutton Commarberg

Omkring 190 personer underkastas f. n. behandling på sjukhuset.

Mrs Louis Curtis McCue, sjukhusets dietexpert, omtalade för mig, att utgifterna för mat ökats med över 40 %. De tillfrisknande tbc-patienterna är de matfriskaste sjukhuset haft på långliga tider. En äldre man kan sätta i sig elva ägg om dagen.

— De av våra patienter, som får den nya medicinen, är nu uppe i 5.000 kalorier om dagen i stället för ett ungefärligt medeltal på 3.000 kalorier för dem som inte får medlet.

Eftersom jag i tolv år studerat de tbc-sjukas matvanor, håller jag med om att behandlingen är varken mer eller mindre än ett mirakel. Ingenting har någonsin förvånat mig mer än detta.

Första dagen jag övervakade utspisningen på sal 11 vid 12-målet kunde jag knappast tro vad jag såg och hörde. Somliga patienter, som jag sett där en längre tid, var faktiskt inte längre samma människor. På några veckor förvandlades de från gringiga aptitlösa benrangel till välnärda män och kvinnor med hälsans rosor på kinderna. De har fått viljan att leva tillbaka.

I en senare artikel belyser artikelförfattaren läkarnas mera "nyktra inställning" och i en intervju med en amerikansk läkare heter det bl. a.

Hittills är resultaten med "mirakelmedicinen" lovande, medgav dr McDermott. Men han tillade att medlen ännu inte prövats tillräckligt länge för att man skall kunna uttala sig om deras slutliga effektivitet mot tbc, en sjukdom som en människa kan få dras med ett helt liv.

— Den stora obesvarade frågan är, underströk han, hur länge medicinen är verksam mot tbc. Om medicinen visar sig vara av ett verkligt värde, kommer den att komplettera alla hittills kända behandlingar av tbc.

Den amerikanska medicinen kom till Sverige

och tillverkas numera här vid flera fabriker. På olika sjukhus landet runt pågår försöksbehandling och en hel del uttalanden av svenska tuberkulosspecialister har varit synliga i pressen. I *Svenska Läkartidningen* redovisar professor Anders Kristenson rön från Serafimerlasarettet (en sammanfattning av översikten finns i Status nr 6, 1952) och framhåller inledningsvis att en observationstid på endast några månader — det gäller både Amerika och Sverige — är för kort för något pålitligt slutomdöme. Det synes dock framgå av de gjorda rönen att vi berikats med ännu ett mot tbc-bacillen verksamt medel. I en intervju med *Dagens Nyheter* framhåller överläkaren på S:t Görans sjukhus, professor Alf Westergren, att medlet är verksamt i vissa fall — omkring en tredjedel av de behandlade patienterna visa

en påtaglig förbättring. I några fall har det varit utomordentligt gynnsamt och i motsats till tidigare tbc-medel tycks detta ha en stimulerande verkan på patienternas aptit och humör och har därför blivit populärt bland dessa. Det är möjligt att det senare förhållandet avspeglas i de hoppfulla rapporterna från Amerika. De andra läkemedlen, Pas, streptomycin, contiben, vållar inte sällan patienterna obehag. Det är ännu för tidigt att avgöra i vilken grad det nya medlet ger resistenta stammar. Det finns emellertid ingen anledning anta att det nya medlet här intar en särställning i förhållande till det tidigare. Det finns patienter, som fått så mycket kemobehandlingar att de inte längre är tillgängliga för dessa som visat sig mottagliga för det nya medlet, men effekten på längre sikt är givetvis beroende av det nya medlets resistensbildning och undersökningar härom pågår. Professor Westergren framhåller — i likhet med professor Kristenson — att vi ännu inte är färdiga med det slutgiltiga omdömet då så många faktorer omkring medicinen ännu är utforskade.

"Kärt barn har många namn"

påpekar docent Torsten Bruce på tal om det nya läkemedlet i *Meddelanden från Svenska Nationalföreningen mot Tuberkulos*. Feta rubriker och sensationella ordalag har väckt nya förhoppningar till liv hos många patienter. Bland de olika beteckningar man möter är emellertid rimifon det mest välbekanta, andra äro nydrazid och neoteben. En svensk industri kallar medlet raumanon. Kemiskt sett utgöres preparatet av isonikotinsyrehydrazid. Det är besläktat dels med conteben, som prövats av många tuberkulospatienter, dels med nikotinsyran, som ingår i ett fullvärdigt B-vitaminpreparat. Ryktena om det nya medlets överlägsna verkan tror jag sammanhänger med uppgifterna, att det skulle ha en bakteriedödande effekt och således vara starkare verksamt än Pas och streptomycin. I provrörsförsök och på marsvins tuberkulos har medlet också visat sig mycket lovande. Men när det gäller behandling av männi-

skor, kan man inte använda de stora doser, som fordras för att döda bacillerna, ty då skulle icke endast bacillerna utan troligtvis även patienterna taga allvarlig skada. Även det nu aktuella läkemedlet är nämligen ett gift, och kvantiteten medicin får anpassas efter vad individen tål. Effekten av de doser, som kan komma ifråga vid behandling av människor, är därför rätt lik den man ser vid Pas- och streptomycinbehandling: temperaturen och sänkan sjunker, vikten ökar, upphostningen minskar, eventuellt försvinna bacillerna, förändringarna på röntgenfilmerna klarna upp. Hittills har dock ingenting framkommit, som talar för att det nya läkemedlet skulle göra kvävgasbehandlingen och de kirurgiska åtgärderna överflödiga. Snarare då tvärtom.

För att få en snabb uppfattning om, vad preparatet duger till, är det av stor vikt att ge det åt patienter, som tidigare icke fått någon annan medicinsk behandling. Först när man sett effekten härav, kan medlet inrangeras på sin rätta plats i läkemedelsarsenalen, om det nu blir framför, vid sidan av eller efter Pas och streptomycin. Kanske blir det i kombination med andra preparat, som det speciellt kommer att utnyttjas. Såvitt man kan förstå, blir läkemedlet ifråga en särskilt värdefull tillgång för patienter, på vilka Pas- och streptomycinbehandling icke längre har önskad effekt.

Även från Tyskland kommer gynnsamma rapporter

enligt vad *Göteborgs-Posten* redovisar, bl. a. från en kongress i Wiesbaden, där man konstaterade att patienterna tål medlet mycket bra och öka i vikt och med anledning härav har tidningen haft en intervju med t. f. överläkaren på Renströmska sjukhuset, dr Axel Lundin, Göteborg. Vid tidpunkten för intervjun hade man bara några veckors erfarenheter av medlet på detta sjukhus och doktor Lundin ville inte säga så mycket mera än att medlet visat sig verksamt samt hänvisade till att Nationalföreningen mot Tuberkulos håller på med en utredning om medicinens verkningar, vilken beräknas vara slutförd någon gång i juli månad.

Inom hemmets ram...

Den som fått tillfälle att blicka bakom de skyddande kulisserna i ett hem, där mannen börjar bli alltmera alkoholiserad, kan vittna om de psykiska kval hustru och barn får genomgå. Så småningom skyddar inte längre hemmets slutna ram. Grannar och vänner får insyn, där hustrun velat dölja "skammen", och i de flesta fall kommer sedan den ekonomiska misären, kanske hemmets sönderfall och familjens splittring.

(*"Kvinnan och supsedan" i Ariel*)

Köp
SOLSTICKAN!

DEN BORTTAPPADE MÄNNISKAN

På sjukhusen har de synpunkter som framförts av Birger Vikström, bl. a. under rubriken "Sanatorierna och människovärdet" i Expressen, väckt livlig uppmärksamhet — inte minst hos tuberkulospatienterna själva. Notarie Osman Nylander har tillställt redaktionen följande debattinlägg. För vårt eget vidkommande vilja vi i sammanhanget påpeka, att vår syn på frågan framgår sammanfattningsvis i ledaren "Det andliga klimatet på sanatorierna", Status nr 6 1952.

Ivar Lo-Johansson, Waldemar Hammenhög och Vilhelm Moberg ha på ett enligt många opassande sätt tagit sig för med att till allmänt beskådande öppna en del förut stängda rum i folkhemmet. Birger Vikström har funnit tiden mogen att sluta upp i ledet av dörrsprängare och fönsterkrossare. Han gör det med en artikel, "Sanatorierna och människovärdet", i Expressen den 29 april.

Jag tror, att man kan våga säga, att den svenska debatten föga behandlat förhållandet läkare—patient och den sjukhusintagnes allmänna situation. Birger Vikströms artikel belyser delvis detta problem och kan ha det goda med sig, att den leder till en läkarnas och sjukhuspersonalens självrannsakan. Det kan nämligen icke förnekas, att patienten ibland får ett intryck av att han är den minst betydelsefulla faktorn i den jätteorganisation, som ett modernt sjukhus är. Hans önskemål och bekvämlighet tillmätas då och då mindre vikt än ordningsregler och olika personalgrupperns krav.

Problemet ordningsreglerna är mest aktuellt inom tbc-anstalterna, där många av patienterna känna föga av sin sjukdom och ändå måste finna sig i att vara instängda på sanatorier under långa tidsrymder. Man måste vid diskussionen av detta problem också hålla i minnet den psykiska påfrestning, som denna sjukdom med sina till synes slumpartade förbättringar och försämringar och oerhört höga återfallsfrekvens medför.

Vi sanatoriepatienter måste dock erkänna, att det behövs regler för vårt liv inom anstalten och finns det regler, måste de också upprätthållas. Jag tycker också att vi gott kan erkänna, att det ibland är litet si och så med självdisciplinen. Läkarna måste ha vissa möjligheter att beivra allvarigare överträdelser och jag anser inte heller, att några anmärkningar kunna riktas mot dem, som skriva ut patienter, som direkt nonchaler kuren och ta upp platser för dem, som bättre behöva vård.

Men förmodligen skulle mycket kunna göras för att

undanröja konfliktsanledningar patienter—läkare och patienter—sjuksköterskor. Birger Vikström pekar på en del historiska förbud. En allmän översyn i liberal anda av regler och föreskrifter på sanatorier — och varför också inte andra sjukhus — vore kanske inte obefogad. Stridsyxorna i tobakskriget måste grävas ned! Lättillgängliga röklokaler, öppna dygnet om, måste inrättas! Jag förstår inte läkare, som inte begriper, att alternativet är smygrökning på toaletter med vidöppna fönster och ibland frostgrader för efterkommande, kanske svårt sjuka kamrater som följd.

Företagsnämnder ha vi, verksnämnder och alla möjliga slags samarbetsorgan. Varför finns det inga sjukhusnämnder? I vart fall där man har långliggare och en viss kontinuitet är för handen, som på sanatorierna, borde förutsättningar finnas för givande tankeutbyten mellan representanter för patienterna, sjukhusets styresman och talesmän för sköterskor och annan personal. Problemets allsidiga belysning är första steget till ett reducerande av friktionsanledningarna. Trivseldebatten får ett forum.

Har det personliga momentet kommit bort i svensk sjukvård? Frågan är väl om inte behandlingen blivit väl mekanisk. Medicinens framsteg och tidens jäkt och stordrift också inom sjukvårdens område gör det förmodligen svårt att bekämpa dessa tendenser. Läkarna ha som alla överlastats med pappersexercis och rutinarbete och de förkortade vårdtiderna på sanatorier och sjukhus ger dem ej möjligheter att på samma sätt som förr i tiden lära känna sina patienter som människor. Detta känna de flesta patienter som en brist. Ett botemedel är måhända färre patienter per läkare eller speciellt skolade psykologer vid större anstalter. De sistnämnda läkarna skulle vara frikopplade från den vanliga medicinska rutinen och ägna sig åt de patienter, som ha det svårt eller vars psykiska motståndskraft börjar svikta.

Men det finns andra vägar att tillgodose den andliga vården än genom läkaren (och prästen). Jag tillåter mig i fri översättning citera ett amerikanskt arbete, Hudson —Fish: Occupational therapy in the treatment of the tuberculous patient. "Sysselsättningsterapeuten och den medicinskt tränade socialkuratorn ha inträtt i den moderna sanatorie vården som yrkesutbildade medhjälpare till läkaren. Deras förnämsta uppgift är att återknyta vissa trådar i det traditionella förhållandet läkare—patient, trådar, som slitits av i och med den oundvikliga

EN FRÅGA TILL HERR TALMANNEN

Av GERHARD F. LIEBENTHAL

Människan är till naturen en förnuftig varelse. Hennes självständighet, då hon ordnar och planerar för sig själv, beror på hennes förmåga att använda sitt förnuft. Men om människor sluter sig samman i en grupp eller ett samhälle, måste det enskilda intresset ge vika för det allmänna.

I sådana fall samlas man till en överläggning, där var och en lägger fram sin åsikt, och där alla diskuterar och jämför sina olika synpunkter. Så går det till i ett familjeråd, vid en bolagsstämma, eller överallt där något skall beslutas fria människor emellan. Metoden kallas "parlamentarism" efter det latinska ordet "parlamentum", d. v. s. ett "samtal", där var och en kan yttra sig fritt. Redan för tusentals år sedan möttes representanter för folk eller stammar till parlamentariska möten, så som det sker än i dag.

Men enbart samtal är inte tillräckligt — om parlamentet bara bestod av ord, skulle vi knappast höja oss över apornas nivå. Det gäller att finna en gemensam synpunkt, som tillfredsställer alla, en hållpunkt att bygga vidare på.

Därför fordras en talman att rikta sina ord till, någon som leder i in i rätta banor och skyddar yttrandefriheten mot missbruk och oordning.

Han måste vara en rätträdig person med snabb uppfattning, sunt omdöme och snar att ingripa, om så behövs. Han måste komma från parlamentärernas egna led och ha utsetts av deras flertal i ett fritt och opartiskt val.

I det brittiska parlamentet har den ordföranden titeln "Mr Speaker" eller "Herr Talman".

Engelsmännen brukar kalla sitt Westminster för "Parlamentets moder". Men det betyder nu inte, att det skulle vara överlägset andra länders riksdagar, utan snarare, att Westminsterparlamentet har en vördnadsbjudande ålder. Det räknar sitt ursprung ända från Kung Edward I:s regering år 1295. Men fransmännen "Etat Generaux" är minst lika gammalt om inte äldre, och Schweiz har en form av demokratisk självstyrelse, som härstammar åtminstone från 1300-talet. Det moderna Spanien kan ju knappast skryta med något demokratiskt system under sin nuvarande regim, men går man tillbaka till det gamla Spanien, finner man spanska "cortes" så tidigt som i mitten av 1100-talet.

Här i Sverige fick vi vår riksdagsform reglerad i början av 1600-talet under Gustaf II Adolfs regering, då de gamla herredagarna ersattes av ett verkligt parlament med fyra stånd, som på allvar kunde bana väg för vårt nuvarande folkstyre. Tidigare hade det nog förekommit riksdagar, men de behövde inte sammankallas annat än då kungen fann det lämpligt.

Nederländernas folk skaffade sig ett organ för konstitutionell frihet under strider som pågick nära 300 år. Men alla har följt klassiska exempel, ty redan på Homeros tid möttes det gamla Greklands stamöverhuvuden för att rådslå i något som kallades "agora" — en församling, som motsvarade de forntida italienarnas "comita".

expansionen inom sjukvården. Deras framgång i yrket bör mätas efter deras förmåga att uppnå detta mål." Det är stora krav, som ställas på terapeuter och kuratorer. De anförda synpunkterna ha förmodligen hittills föga beaktats vid rekrytering och utbildning i vårt land. Vi patienter hoppas emellertid, att dessa yrken i framtiden skall komma att höra till de verkligt kvalificerade, där speciella kombinationer av förutsättningar tillsam-

Talmanen i engelska Överhuset, Lord Jowitt, sitter i talmansstolen i sin fint utstyrd ämbetskrud.

Det finns som man ser många former av parlament. Men det är i det brittiska Över- och Underhuset som gamla seder och traditioner hållas strängast i helgd och där sammanträdena fortfarande hålls med en viss pomp och ståt. Många kanske tycker det är löjligt, att talmanen och hans funktionärer i våra dagar måste bära peruker och mantlar. Men det har sina skäl. De där yttre tecknen är inget annat än symboler för folkets makt och och påminner om tider, då parlamentet måste kämpa en hård kamp för sitt oberoende mot kungar och diktatorer, maktlystna adelsmän och en despotisk kyrka.

Vid det klockslaget, då Underhuset skall sammanträda, stiger Talmanen in i kammaren efter hävdvunnet ceremoniel. Före honom går ceremonimästaren och "vapensergeanten", som bär

mans med en verkligt gedigen utbildning samverka till de sjukas fromma.

Jag vill slutligen uttala den förhoppningen, att våra sanatorieläkare och myndigheter icke skola uppfatta de framförda åsikterna som kritik utan i stället vara beredda att tillföra debatten, som icke synes mig oväsentlig, nya synpunkter.

Osman Nylander.

En ny lag kungöres under högtidliga former enligt engelsk tradition av en praktfullt klädd tjänsteman i vit peruk.

den stora spiran av förgyllt silver, och efter honom följer talmannens kaplan och sekreterare. Talmannen själv är praktfullt klädd. Han bär en lång, svart sidenmantel över sin ämbetsdräkt och en trekantig hatt på den axellånga peruken. Det ger något högtidligt, tidlöst åt hans uppenbarelse.

Talmannen uppträder som Husets representant och ordförande vid debatterna, och han är oundgänglig. Utan honom kan Huset inte sammanträda. Ganska nyligen, då talmannen Fitz Roy dog, upplöstes Huset genast och kunde inte återuppta förhandlingarna, förrän hans efterträdare valts. Ändå befann sig landet då mitt uppe i det andra världskriget...

Talmansvalet är förknippat med åtskilliga gamla sedvänjor och blir varje nytt parlaments första åtgärd. En ämbetsman, som kallas "Svarta staven", kallar de nyss församlade medlemmarna till Överhuset, där lordkommissionärerna (lordkanslern och fyra andra pärer) hälsar dem:

"Det har behagat Hans Majestät att ni, herrar medlemmar av Underhuset, skall bege er till edra platser, ni skall inta, och där gripa er an med att välja någon lämplig person till er Talman."

Varpå Underhuset drar sig tillbaka till sin egen kammare.

Husets sekreterare reser sig upp och utpekar tyst någon medlem, som i sin tur föreslår en annan medlem, att han "skall intaga stolen som Husets Talman". En medlem av motsatta partiet understöder hans förslag.

Den som nu blivit föreslagen reser sig upp, och sedan han bifallit till hedern, som visats honom, "fogar han sig undergivet i Husets vilja".

Förr, från 1381 och fram till 1801, var det bruk, att den valde skulle visa sig motspänstig och framhålla sin olämplighet i överdrivna ordalag, medan Huset ropade: "Till stolen! Till stolen!", men numera räcker det med, att den utsedde gör en motsträvig men respektfull gest och sedan räcker handen åt sin förespråkare, som leder honom fram till hans plats förbi Husets Bord.

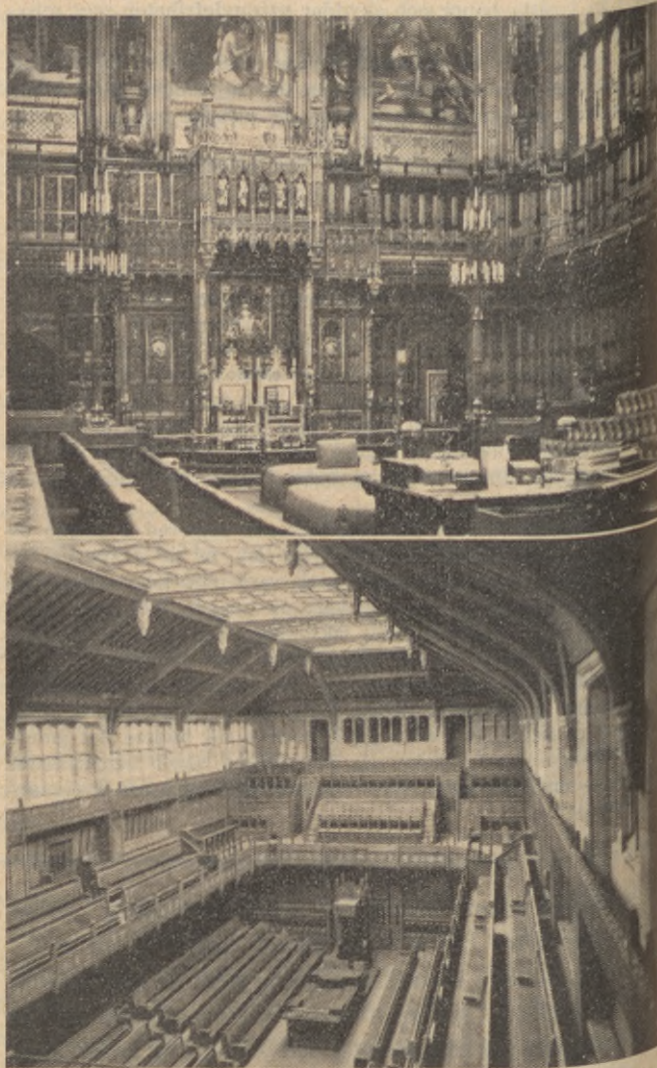
Inte förrän Talmannen sitter i Stolen, tar vapensergeanten upp spiran, som har legat under bordet och lägger den på bordsskivan, där den har sin plats under Husets sammanträden.

Men ännu är valet inte riktigt klart — man måste också ha kungens bekräftelse. Nästa dag kommer återigen "Svarta Staven" för att hämta underhusmedlemmarna till de väntade lorderna. Man går dit i procession, före Talmannen tågar vapensergeanten med sänkt spira. Innan valet formellt har bekräftats, måste han bära den på armen.

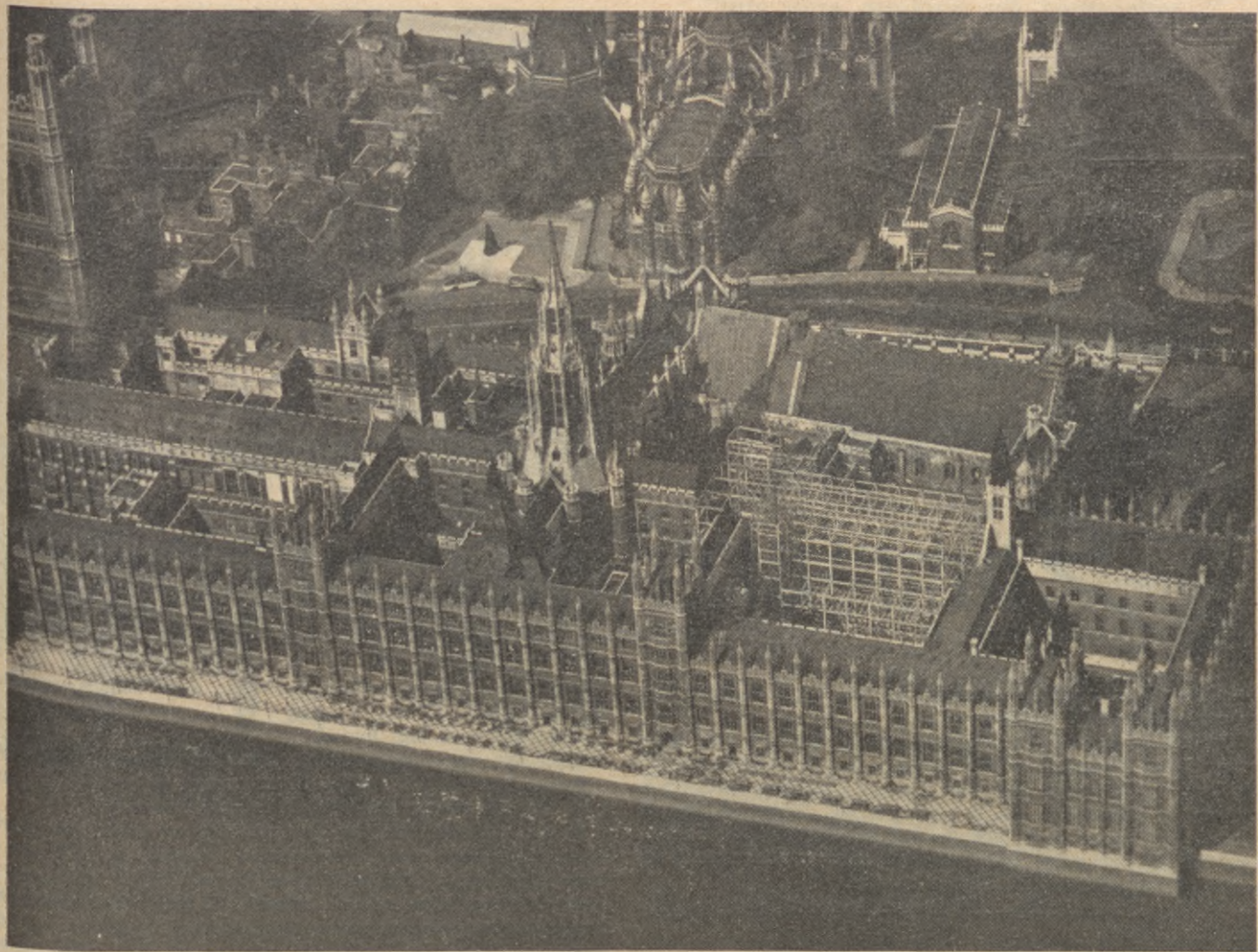
När den blivande "Mr Speaker" står inför Överhusets skrank, upplyser han lordkommissionärerna om, att Husets val av talman har fallit på honom. Lordkanslern stadfäster nu valet i kungens namn. Och i historiska ordvändningar "underordnar" sig Talmannen kungens vilja", gör anspråk på Underhusets urgamla privilegier och räknar upp de viktigaste — frihet från arrest, fri rådspäning och rätt till audiens hos kungen. När detta har bekräftats, går processionen tillbaka till Underhuset, men nu bärs spiran i skulderhöjd och St. Margarets klockor ringer.

Talmannens första officiella handling blir alltså att göra anspråk på det, som det sedan blir hans främsta plikt att försvara — Husets hårt tillkämpade privilegier. Varje brott emot dem från utomstående håll anmäls för honom — han dömer över alla överträdelse, som kan inträffa under Husets debatter. Och han har särskild befogenhet att undersöka ur privilegiernas synpunkt varje invändning, som görs av Överhuset, mot lagförslag, som lämnas dit av Underhuset.

Hela det här pittoreska skådespelet har sin konstitutionella betydelse. Det visar talmansvalets utomordentliga vikt, även om det måste ske med kungens tillstånd och fordrar hans bekräftelse. I våra dar är det en ren formalitet, men det har inte alltid varit så.

Överhusets magnifika interiör (övre bilden) är helt oskadad. I bakgrunden drottningens tron, som hon intar vid öppnandet. Underhusets nya sal (nedre bilden) är en trogen kopia av den gamla. Talarstolen ser man i centrum.

Engelska parlamentet — brännpunkten för det politiska intresset i hela världen. Den ståtliga byggnaden bombades under kriget men har nu återuppyggt.

Drottning Elisabeth, hon som besegrade spanska armadan och lade grunden till det brittiska imperiet såg inte med blida ögon ett alltför självständigt Underhus. Hon förbjöd "Mr Speaker" att alls diskutera några "biller" från medlemmar, som troddes motarbeta hennes majestäts politik, och hon förklarade hans privilegier vara bara att säga: "Ja, ja!" eller "Nej, nej!" utan vidare utläggningar. Och inte alla talmän visade sig lojala mot Huset. Talmannen Finch ropade en gång år 1629, när han hade utfört en kunglig befallning mot Husets vilja: "Jag har inte slutat vara kungens tjänare för att jag är er!"

Men tretton år senare hade vinden svängt om. Det framgår av talmannens Lenthalls svar till Karl I, då han kom till Underhuset för att arresteras fyra medlemmar.

"Sire", sade han värdigt, "på denna plats har jag varken ögon att se eller tunga att tala med, om inte Huset, vars tjänare jag är, behagar leda mig."

Historien visar sedan, hur motsättningen mellan kung och folk slutade med folkets seger. Landet gjorde revolution, Karl I blev halshuggen och den tid som följde har kallats "Det långa parlamentets regering".

Deltagarna i en debatt talar alltid direkt till Stolen, och det är Talmannen som beviljar ordet. De, som har olika åsikter, springer upp i en tävlan om vem som först skall "fånga Talmannens öga". Men det är inte alltid lätt, för om det ögat har förre premiärministern Baldwin sagt, att det är "det mest undvikande synorgan, som naturen någonsin skapat". Under debattens lopp kastar Talmannen omväxlande blickar mot re-

geringssidan och mot oppositionen och vädjar till dem, som han tror bäst lämpade att diskutera frågan på dagordningen.

Han kan vara underrättad i förväg, för partiernas "inpiskare" (de ledande och pådrivande krafterna inom varje riktning) har rätt att lämna in en lista på dem, som man önskar skall få ordet. Den kan komma bra till pass för Talmannen men listan är på intet sätt avgörande för vem, han vill "kasta ögonen på".

Ett sådant ordförandeskap måste ju fordra den största omdömesgillhet och rättskänsla. Och därtill kommer en annan sak... I det brittiska parlamentet räknas det inte som någon försyndelse att göra ett inpass under en debatt. Talmannen har alltså det svåra värvet att hålla debatten till sak utan att hindra den fria diskussionen. Han måste noga veta, vad Husets värdighet fordrar. En parlamentsmedlem från 1500-talet har uttryckt det så här:

"Inget smädligt tal eller stickord får förekomma, eftersom hela Huset då skulle ropa: 'Det är emot ordningen!' I en församling med så vitt skilda meningar måste det mest försynta och återhållsamma språk användas."

Talmannen tar itu med varje överträdelse och förbjuder allt "oparlamentariskt språk". Om han inte skulle bli åtlydd, räknas det som ordningsbrott och den skyldige uppmanas att dra sig tillbaka under resten av sammanträdet. Det är det svåraste straff, som kan träffa någon. Bara om oordningen skulle spridas till den grad, att det anses nödvändigt, har Talmannen myndighet att upplösa ett sammanträde. Men något sådant har inte inträffat i Underhuset sedan år 1905.

— Och vilken underbar sommar det var det året, säger hon sen och glider ner i fåtöljen.

Vilar där i nån sorts halvliggande, sträckt ställning med händerna livlöst dinglande utmed sidorna. Ser teatraliskt genom den öppna köksdörren upp mot den av flugsmuts patinerade lampkupan: precis som om den var en sol. Sluter så ögonen och häver ur sej en djup suck. Ja, hon är väl mitt inne i reminiscenser av sommarsol och badstrand eller var hon nu helst tycker om att sola sej. På klippor kanske.

— O, jag kommer ihåg... säger hon, nu med ögonens hängivenhet i rösten.

Men hon får inte ur sej, vad hon kommer ihåg.

Väljer och vrakar bland minnena förstas. Har kvinnans hattväljarlabilitet med sej i minnenas antikvitetslager.

— O, jag kommer ihåg... fragmentarikupprepar hon.

Stammar du eller ekar det i bröstet på dej, tänker jag.

Ja, jag blir arg. Det är väl för att jag också kommer ihåg. Den där sommarn. Fast jag helst skulle vilja glömma.

— Så fort man fick tillfälle åkte man ut och badade, preciserar hon äntligen. Och det blev nästan varje dag, för sommartid slutar man ju redan halv tre på kontoret. Vad ljuvligt man hade. Låg och badade och solade sej så man var brun som en neger. Låg mest vid saltvatten förstas. Och det året hade man en ovanligt tjusig baddräkt. Det måste jag säja utan att skryta. Det var en tvådelad vit en. Den gick så bra till min bruna kropp och mitt mörka hår.

Hon kavlar sej upp i fåtöljen, sitter ordentligt, den lilla nymfen.

— Var det inte en underbar sommar, säger hon. Kommer du ihåg?

— Jo då, säger jag. Jovisst.

Säger det som svar på sista frågan.

Hon måste ha lagt märke till frånvaron av entusiasm i min röst, för hon vänder ett förvånat ansikte mot mej.

Jo du, tankeskriker jag, det var allt en underbart ljuvlig sommar. Jobbade med röjningsarbete i skogen då. Från sju på morgon till sex på kvällen. Ibland längre. För det gällde att få ihop så många klyp, så man tjänade till mat och husrum. Och flugor och myggor och andra flygfän av olika kulörer och dimensioner hade man i miljontal omkring sej. Och solen gassade så man höll på att bli tokig. Jo, nog var det en underbar sommar. Jobbade och solade mej på samma gång, lilla vän. Slet och badade på samma gång. I svett.

— Tänk, jag vill minnas att det regnade bara en enda gång. Ja, regn som det var nåt att tala om. Men det var ju på försommarn så det gjorde inget. Det var i alla fall för kallt att bada då. Eller hur?

— Jovisst, säger jag mekaniskt.

Det regnade alldeles förbaskat den där dan, tänker jag. Den glömmar jag inte. Jag jobbade på posten då. Som brevbärare. Kom tillbaka från förmiddagsturen fullständigt genomblöt. När jag lagt från mej väskan, stegade jag in till postmästarn för att be om en regnkrage som dom andra grabbarna i svängen hade. Mja, sa han som en hemlös katt, ni är ju inte fast brevbärarbiträde. Bara extra. Så det går nog inte. Men posten blir blöt, försökte jag. Han kunde inte lova nåt bestämt, skulle fundera

De långa debatterna är inte det enda, som frestar hårt på talmannens ledarförmåga och opartiskhet. Nästan mera prövande är "frågorna i parlamentet", ett speciellt engelskt sätt att kritisera regeringens mått och steg. Det skulle kunna liknas vid vår svenska "remissdebatt", men den engelska metoden är mer aggressiv, och ger goda tillfällen till dräpande inlägg.

Vissa förbehåll finns. Det får inte framställas frågor, som går in på personlighet eller frågor, som gäller vissa uppsatta personer, exempelvis kungens, tronföljarens, högsta domarens, talmannens eller någon parlamentsmedlems karaktär och uppförande. Inte heller får några frågor göras, som kan tolkas som reklam för enskilda företag. En medlem kan t. ex. fråga för-

sörjningsministern, varför bryggeriindustrin inte får mera spannmål för sin ölltillverkning.

Men han får inte säga: "Mr Speaker. Guinness öl är ju bäst, så varför får inte Guinness mera säd till sitt goda öl?" Det kommer an på talmannen att stoppa alla sådana små försök.

För sitt arbete har "Mr Speaker" en lön på fem tusen pund om året och fyra tusen sedan han pensionerats. Så länge han lever och är i tjänst, bor han hyresfritt i ett hus, som kungen upplåter inom Westminster-palatset. De magnifika tjänsterummen har utsikt mot parlamentshusets terrass och Themsen-floden. Vid hovet står han i rang närmast efter Rådets lord-president och räknas som rikets sjunde medborgare.

"Inte bara murklor och kantareller..."

Av mykologen Bengt Cortin.

Hon vilar i fåtöljen med händerna livlöst dinglande utmed sidorna...

på saken. När andra turen var klar att utgå, regnade det fortfarande. Då kom han. Med en bit vaxduk. Att lägga över väskan. Så inte posten blev våt. Dagen efter jobbade jag i skogen.

Tyst sitter den lilla nymfen. Sitter och betraktar sina ben. Sitter väl och beundrar dom.

Idiolatri är höjden av egocentricitet, lilla vän, tänker jag.

Sen ser hon ut genom fönstret. Om hennes ögon kunde frigöra sej ur sina hål, skulle dom väl sväva bort nånstans.

Hon är väl inte i minnesgrossess igen. Jodå. Ska hon tjata om den där sommarn hela kvällen.

— Vilka sagolikt härliga kvällar det var sen, säger hon.

Konstaterande bara. Att hon inte viskade fram det med gitarrdarr i rösten förvånar mej.

— Jag kommer ihåg, när jag gick hem en natt från Folkets Park. Det var så varmt att jag kunde ta av mej skorna och gå barfota.

Ja, vem gick inte barfota tror du, tänker jag. Det var en njutning att få ta av sej pjäxorna, när man kom hem från skogen på kvällarna. På nätterna sov man, för att man skulle kunna orka upp och jobba.

— Men det bästa av allt var semestern, saligsuckar hon. Då låg jag nere på västkusten. I tre veckor. Så underbart får man väl aldrig mer. Var tillbringade du din semester det året?

Så där ja. Nu räcker det inte att lägga på grammofonplattan med "jo" och "jovisst".

— Jag jobbade i skogen hela sommarn, säger jag lugnt. Hade inte råd att fira. Inte nån dag. Varken på västkusten eller hemma.

Hon fnittrar till lite nervöst.

Men jag vänder mej mot fönstret, för att hon inte ska behöva känna sej plågad av att veta mitt ansikte vara riktat mot henne. Man är välan snäll och belevad.

Hon är snygg i alla fall, tänker jag.

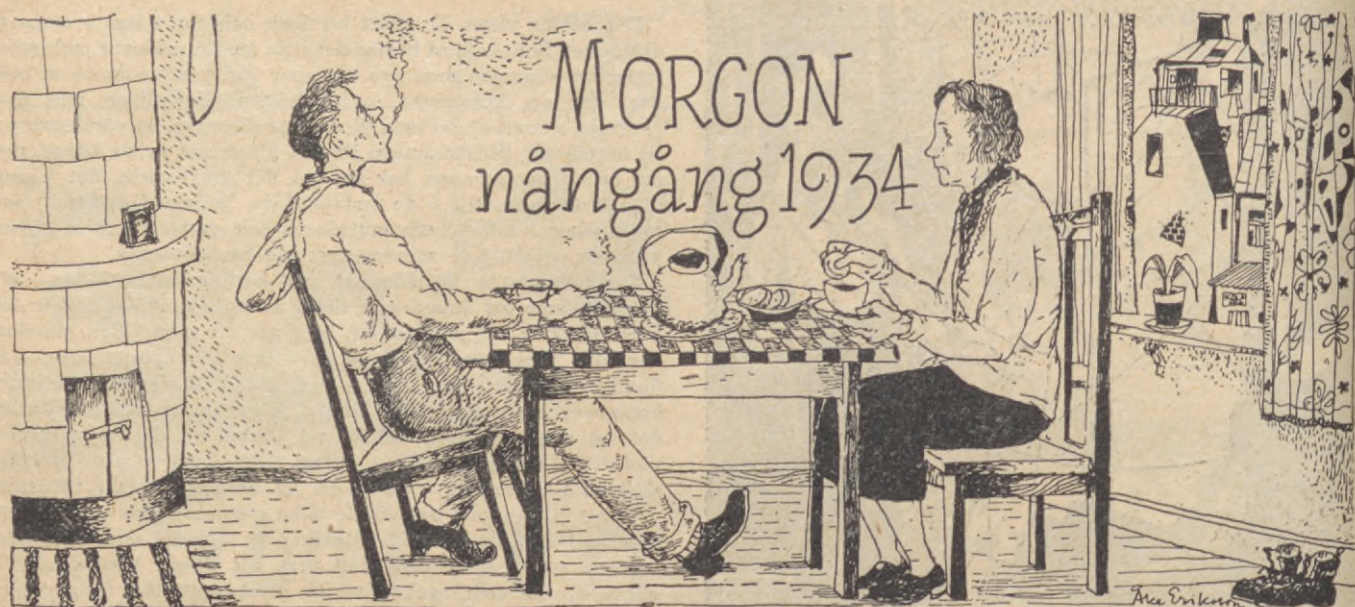
Tecknare: Gösta Idås.

Det börjar våras så smått nu igen och snart har svamparna aktualitet. Som bekant börjar det hela med murklorna, och sedan fortsätter säsongen med nya svampar våren och sommaren fram över för att kulminera under hösten. Egentligen kan man "krympa samman" det hela till tvenne säsonger, en vårsäsong och en höstsäsong. Höstsäsongen är den förnämsta av de bägge, men att också vårsäsongen har en hel del att betyda, det känner många köpmän till i de norrländska "murkeldistrikten", som exempelvis Jämtland, där murklorna helt enkelt blivit en exportvara för avsalu i de mindre gynnade landsändarna.

Sammalunda är förhållandet med kantarellerna. Men — och det förtjänar att framdras i detta sammanhang — det är inte bara murklor och kantareller, som går att sälja i den allmänna handeln. Tänk exempelvis på de odlade champinjonerna — en försäljningsartikel året runt! — och likaså på alla lyckade burkkonserver med svamp. Här är det fråga om en god omsättning, det vet många köpmän alltför väl liksom att det är en ganska vidlyftig "svampapparat" i övrigt. Det finns m.a.o. åtskilligt säljbart i svampens tecken och av de mest skilda utensilier. (För att nu inte tala om alla de olika svampsorterna och -läckerheterna!) Det skadar måhända inte att finpejla eller skärskåda varorna på litet närmare håll utan att direkt beröra omsättningsciffrorna. Och mycket återstår givetvis att göra för populariserandet av svampen i *alla våra landsändar* med föredragsverksamhet etc. Själv anmodas jag då och då — inte bara under hösten utan även vintertid — att hålla föreläsningar i detta ämne, och i samband med kursverksamheten brukar jag visa en hel del instruktiva baloptikonbilder. Svamputställningar borde naturligtvis anordnas mera allmänt under hösten, inte bara i städerna utan också ute på landsbygden, och här kunde de lokala köpmannaföreningarna utträta mycket gott genom att anställa en mykologiskt kunnig person, som åtog sig utställningens arrangerande. Det behövs nämligen en betydligt vidgad syn beträffande de olika svampsorterna och även många revideringar i fråga om uråldriga tänkesätt visavi svampen som rena "komaten". Dess bättre har näringsfysiologerna under de senaste årens framlagt goda bevis för svampens många nyttiga beståndsdelar liksom att den ligger på ett betydligt högre näringsplan än vissa av våra grönsaker. Svampen är alltså inte endast bukfylla — ett uttryck, som illvilliga människor gärna hade i sin mun tidigare! — utan en njutningsrik matvara av stort handelsvärde.

Bland försäljningsutensilierna kan i första hand nämnas konserveringsglas och -burkar (på vilka vi f.ö. understundom haft en rekordartad omsättning); vidare gummiringar och byglar etc. För den insaltade svampen fordras det däremot sten-, glas- och porslinskrukor, och även dessa utgör en viktig handelsvara. Om man skärskådar "svampförhållandet" ändå litet närmare med alla dess omsättningsmöjligheter, så måste man också konstatera — allt fortfarande ur detaljistens synvinkel — att också svampkorgar och svampknivar hör till försäljningsartiklarna, framför allt under hösten. Fabrikationen går f.ö. ut på att framskapa allt mera praktiska korgar, exempelvis med fack (sådana förekommer nu i handeln), och även stor uppfinningsrikedom läggs ner på svampknivar av skilda modeller. Luppar, kartor och kompasser ingår också i den fullständiga svampustrustningen liksom en ändamålsenlig klädedräkt — för att nu inte tala om den stora omsättningen av svamplitteratur.

Som synes finns det åtskilligt försäljningsbart i samband med svamp, som handlarna skall tillhandahålla allmänheten, och vid detaljhandelsannonseringen är det därför lämpligt att ta med svampen och alla utensilierna. En mera allmän spridning av t. ex. goda svamprecept förhöjer givetvis köpintresset och gör god propaganda. Varför f.ö. inte arbeta litet mera inom de lokala köpmannasammanslutningarna genom att anordna svamputflykter? På den vägen kan man göra svampen allt mera känd och uppskattad landet över och i och med den allt större populariteten också öka försäljningsmöjligheterna beträffande de här ovan berörda "appendixvarorna".

Slaktarn vaknade som vanligt av att modern ruskade honom. Han ville inte vakna, han ville fortsätta att sova och moderns ruskningar kom till honom, liksom från en annan värld.

— Låt mej vara, mumlade han.

— Du måste gå opp nu.

Han drönade bara lite till svar på moderns uppmaning och vände sej över på den andra sidan. Han hade alltid varit svår att väcka på mornarna och nu var det värre än nånsin.

— Du måste gå opp nu, sa modern vädjande. Klockan är över sex.

— Jag orkar inte, sa Slaktarn, jag tror jag stannar hemma idag.

— Kommer aldrig på fråga. Du skulle gå och lägga dej på kvällarna, så orkade du nog opp.

Hon ruskade honom igen, nu lite omildare än förra gången.

Jag förstår inte vad det är med pojken, tänkte hon. Han är ute och ränner varenda natt som gud ger. Hoppas att det inte är nån flicka.

Hon såg på hans huvud från sidan och såg hans starkt utskjutande hakparti och mindes en gång när han var liten och några andra ungar hade sprungit efter honom och ropat:

— Din jävla gasmask. Din jävla gasmask.

Hon såg ner på det magra ansiktet på kudden och hon såg den halvöppna munnen med dom smala läpparna, som delvis dolde hans dåliga framtänder. Hon ruskade honom igen.

— Du måste gå opp nu.

— Ja, jag ska. Bara jag får ligga ett litet tag till.

Modern gick ut i köket och satte på kaffepannan och sen gick hon tillbaka till hans sovplats ute i hallen. Han sov som en stock och hon hörde honom mumla nåt i sömnen om *jävla spårvägare*, men hon funderade inte över vad det kunde vara han drömde.

Hon mindes honom som liten. Han hade varit olik andra barn. Han ville inte leka med dom. Han satt för sej själv, eller gick för sej själv och hon snubblade vid tanken på, att hon kanske inte varit som hon bort mot honom. Hon slog bort den tanken och tänkte i stället på vad hon hade gjort för honom sen när han blivit större. Den tanken var också mycket behagligare. Dom första åren av hans liv hade hon haft annat att tänka på, än på honom. Han läste inget som barn, tänkte hon. Han läste egentligen bara en bok och den läste han om och om igen. Konstigt att bara läsa samma bok hela tiden. Förresten läste vi inget vi heller. Det var bara Otto som läste

lite i samma bok som Bengt och sen när det kom hem folk, så frågade han Bengt om han kunde säga vad den eller den meningens stod. Det kunde han nästan alltid göra och ibland trodde gästerna att det var fusk och att Otto och Bengt hade kommit överens om vad Otto skulle fråga. Då fick dom fråga själva. Ibland kunde han inte säga på vilken sida det stod, men han kunde alltid säga om det stod på en höger- eller vänstersida bara han fick höra tillräckligt mycket. Otto var stolt då, precis som om det var han som sa var det stod nånstans.

— Den grabben kommer det att bli nåt av, brukade han säga.

— Ja, tänk ett sånt minne, sa alla.

Men han var dålig i skolan. Han kom i B-klass och klarade sej med största möda. Han intresserade sej inte för skolan. Det är det nog inte så många som gör förresten och Otto sa alltid:

— Det är skandal att inte en sån här minnesbegåvning klarar sej bättre i skolan.

Otto talade med lärarna, men dom sa inget annat, än att han hade lite svårt för sej och att han kanske var en specialbegåvning. När jag märkte att han hade svårt för sej i skolan började jag att tycka mer om honom och Otto började tro att det var nåt fel på skolan och undervisningen.

— Det måste vara nåt fel, brukade han säga, när en grabb med ett sånt minne inte klarar sej. Det måste vara fel nånstans.

Jag fick en annan känsla för honom när jag märkte att han hade det svårt i skolan. Min moderlighet blomnade upp då.

Hon hörde att kaffet kokade upp ute i köket och gick ut och släckte ner gasen på sparlågan. Bengt mumlade nåt om *jävla spårvägare* när hon kom tillbaks. Hon tog honom i axeln och han satte sej klarvaken upp i sängen. Han såg skrämmd ut och hon blev förvånad över att han vaknade så lätt.

— Kaffet är kokt, sa hon.

— Jaså, sa Bengt.

Han hade drömt om kvällen före, då han efter inbrottet i tobakshandeln hade blivit jagad av en spårvägare och han tyckte att han blivit gripen när modern tog honom i axeln. Det var därför han vaknat när modern tog i honom. Nu tyckte han att det var skönt, att det bara varit en dröm. Sakta började han dra av sej sin långa vita nattskjorta med det röda broderiet på bröstet.

Modern gick ut i köket och plockade fram koppar och fat på bordet och slog sen upp kaffe.

Slaktarn klädde sakta på sej. Han gick in i badrummet och tvättade sej innan han gick ut i köket för att dricka kaffe. Han

tyckte att det var konstigt att han kände sej så pigg. Hela tiden tänkte han på natten och tänkte, att han måste låtsas att han gick till jobbet som vanligt så att inte morsan skulle märka, att det inte var som det skulle vara. Han såg sej själv i spegeln över tvättfatet och när han gjorde det såg han sej själv som ett fotografi i en tidning och det var text under också. Texten hade ingen betydelse, det var bilden som var det viktigaste. Hans bild. Helst skulle han önska att det var en efterlysning för en storstöt, som han hade gjort.

— Kom nu, kaffet är islaget, hörde han moderns röst ute från köket.

— Jag kommer, sa han och såg sej i spegeln en gång till.

— Grädden är sur, sa hon.

Hon satt och doppade en skorpa i svart kaffe.

— Det vet du väl för helvete, att jag inte dricker kaffe utan grädde.

— Men den är sur, jag kan inte hjälpa att den inte håller sej.

Modern hade lagt socker i Slaktarns kaffe och han började röra om i det med skeden.

— Det vet du väl, att jag alltid vill ha grädde, sa han. Här går man och jobbar varenda jävla dag och så kan man inte få grädde till kaffet en gång.

— Men jag kan inte rå för det. Den har surnat.

Slaktarn tog en skorpa och tyckte att han hade sagt det bra om jobbet. Morsan fick inte veta att han slutat för en vecka sen och att han och Tage hade gjort ett par inbrott. Han doppade skorpan i det svarta kaffet och kände att han egentligen var bra trött.

Jag måste prata om jobbet och vad jag ska göra idag, tänkte han, så tänker hon inte på att fråga om var jag var i går kväll.

— Du prata i sömnen, sa hon.

— Jaså.

Först tänkte han inte alls, men sen blev han plötsligt orolig och kände inte att han var trött. Nu gäller det att skärpa sej, tänkte han. Han höjde blicken lite, men vågade inte se på modern. Han såg rakt igenom henne på den blommiga gardinen borta i fönstret och på fantasifjärilen, som satt som en stor fläck på gardinen. Tänk om man ligger i sömnen och snackar om vad man gör, tänkte han, om man ligger och gör bort sej i sömnen. Om man åkte i snuten och låg där och snacka om allting i sömnen, då skulle det gå åt helvete direkt.

— Vad sa jag då, sa han och försökte göra rösten stadig.

— Jävla spårvägare tyckte jag att du sa.

— Inget mer?

— Nej, men det sa du två gånger.

— Jaså.

Nu kände han sej lugn igen. Att han hade sagt jävla spårvägare betydde ingenting. Skönt att han inte hade sagt mer. Det hade han kanske gjort, men i så fall hade morsan inte hört det och det var huvudsaken.

— Drömde du om några spårvägare, sa hon.

— Ja, sa Slaktarn, jag gjorde det. I går när jag var ute på ett skubb så var det en som höll på att köra på mej och sen skällde han och sa, att det var mitt fel och då blev jag arg och skällde tillbaks. Nu drömde jag om honom.

— Du kör väl försiktigt?

— Ja, visst gör jag det och den här gången var det inte mitt fel.

Slaktarn kunde se på modern nu igen. Han såg henne sitta där på andra sidan bordet. Hon såg trött ut och håret hängde okammat ner på sidorna av huvudet. Det hade börjat komma lite grått i det mörka och det var ganska stripigt. Ansiktet var rynkigt och påsigt. Ögonen var trötta och lite skumma, den blå färgen hade liksom blandats ut med en gråaktig färgton och ögonen såg lite brustna ut.

— Du måste kila iväg nu, sa modern.

— Jag hinner nog.

— Men klockan är en kvart över sju nu.

— Jag vet, men jag tycker inte att jag ska behöva hålla på och jobba extra varenda morron utan att få ett öre extra för det.

— Det kan ju hända, men du måste ju tänka på att det är ont om arbete.

— Ja, jag vet.

Slaktarn drack sakta ur det sista kaffet och sköt in koppen en bit på den blå- och vitrutiga vaxduken och tänkte, att det var bra att han pratade så mycket om arbetet, så att morsan verkligen trodde att han arbetade på dagarna. Han lutade stolen bakåt och satt och vågade på det bakre benparet, sen fick han fram ett cigarettpaket och en tändsticksask ur byxfickan. Han tände en cigarett och blåste ut lite blågrå rök upp mot taket. Han satt och dinglade med benen och tog ett par djupa bloss.

— Du måste skynda dej nu Bengt.

— Jag ska bara röka lite först.

— Du röker alldeles för mycket.

— Det gör jag inte alls. Jag röker bara ett par stycken om dan och det är väl inte så mycket? Det finns dom som röker femti.

— Men du är ju inte så gammal.

Slaktarn vickade fram stolen så att den kom att stå på alla fyra benen och sen fimpade han cigarettens i en askkopp innan han reste sej.

Hon mindes honom som liten — olik andra barn... ville inte leka med andra barn.

— Jag kilar nu, sa han.

— Gör det, skynda dej så att du inte kommer för sent bara.

— Ingen risk.

Han gick ut i tamburen och tog på sej kavajen och kepsen. Modern gick efter, men hon stannade i köksdörren och stod där och såg på honom.

— Kom hem och lägg dej i tid i kväll, sa hon. Du behöver sova ut ordentligt nån gång.

— Ja, sa Slaktarn. Hej så länge.

— Adjö med dej.

Slaktarn öppnade dörren till farstun och gick ut. Han stängde dörren efter sej och modern hörde att han tryckte upp hissen, sen hörde hon hur han slog i hissgrindarna och när hon hörde att hissen var på väg ner gick hon tillbaks ut i köket och slog upp en kopp kaffe åt sej.

Hon la i ett par sockerbitar i koppen och tänkte att kaffet var nästan kallt, men att det inte spelade nån roll. Hon skulle bara sitta ett par minuter och pigga upp sej med lite kaffe innan hon satte igång med att ordna i lägenheten innan hon gick till sitt arbete.

Tecknare: Åke Eriksson.

Röster om Sanning och Renhet

Sommaren har kommit och då borde man kanske helst ägna sig åt den scen som i korthet kallas "Vår Herres fria natur", där vi alla kan vara artister, på badstränder, i arbete på fälten, där skörden mognar, i sommarstugor vid sjöar och fiskevatten. Men för en s.k. kulturskribent må det dock även från hängmattans rogivande atmosfär i sommargrönskan vara tillåtet med några utblickar. Då främst över det som varit.

Den egentliga teatersäsongen är nu slut — om man nu bortser från folkparkslivets rika flora av allehanda uppträdanden — och när man lite förstrött bläddrar i en bunt teaterprogram plus en omfattande packe pressklipp, så stannar man inför ett och annat, summerar och funderar. Och det är ingen tillfällighet att man då och då drar ett streck under namnet *Jean Anouilh*. Den franske författaren har nämligen i hög grad dominerat teaterlivet i huvudstaden och man är inte främmande för namnet i teaterkretsar i landsorten heller. På Nya Teatern gick hans komedi "Så tuktas kärleken" från tidigt i höst under rekordlång tid med stigande förtjusning. Och för att vara kort: det dramat hade inga döda partier — därom tycks både kritik och publik vara enig. "Anouilhismen" — något vårdslöst uttryckt — tycks ha hållit greppet säkert hela säsongen. Dramaten tog på vårkanten upp hans "Colombe" och förtjusningen stod sig hos såväl publiken som kritikerna; fransmannens grundtema, hur allt rent och vackert dras ner i smutsen, hur fjärran livets grymma realiteter rör sig från det rena och sanna, smaksatt i svensk regi, passar tydligen vårt nordiska teaterklimat. Till detta standardomdöme må läggas, att Anouilh har sitt eget sätt att få bubblorna att gnistra tills de gå under i den nattsvarta pessimism, som han

minsann inte är ensam om att dramatisera. Söker man en svensk motpol till den franske dramatikers succé på våra breddgrader denna säsong stannar man närmast inför filmen *Fröken Julie*. Strindbergs framställning av *Fröken Julies öde* — som Alf Sjöberg framhåller i introduktionen till den svenska storfilmerna — är att "hon under dramats gång alltmer framstår som representant för den oskyldigt lidande människan. Vid solens uppgång dras hon som älvan mot ljuset, förintad av sin längtan efter renhet". Denna längtan efter det riktiga livet, såsom både Strindberg och Anouilh framställer som ett gäckande fyrsken i ett myller av tillspetsade konflikter, tragedier och mänskliga sammanbrott, är en beröringspunkt om vilken åtskilligt skulle kunna sägas. Här må endast påpekas, att Strindberg än idag är lika frisk och levande, hans problemställningar lika aktuella i jämförelse med strömningarna ute i dagens Europa. Det är därför inte så underligt att när Strindbergs klassiska *Mäster Olof* kom på Dramatens lilla scen i vintras ropade flera kritiker på mera luft och rymd omkring Strindberg — in med *Mäster Olof* på stora scenen!

Mera luft och rymd tycks vara parollen

också på andra håll. Olof Lagercranz, Dagens Nyheters kulturchef, har inlett en serie litterära omvärderingar med att syna Selma Lagerlöfs Gösta Berlings saga efter den nutida psykologiska realismens måttstock. "Det går mask i hela historien", säger Lagercranz. "Den är grundfalsk, ett melodrama med våldsamma händelser och tvära kast som vädjar till sentimental-

Scenbild ur August Strindbergs "Mäster Olof" på Kungl. Dramatiska Teatern i Stockholm. Det frihetspatos, som genomströmmar dramat har fortfarande ett fast grepp om publiken och kritikernas paroll, om mera rymd och luft omkring Strindberg, visar vilken styrka hans *Mäster Olofsgestalt* besitter än i dag.

teten." Hela boken om Gösta Berling präglas av konventiona-
 lism och oförmåga att skilja mellan det falska och det äkta.
 Gösta Berling säges vara poet och en man av ande, men råa
 dåd är hans poesi och tomma fraser hans ande. De undersköna
 kvinnorna kring honom säges älska, men nöjer sig med skum-
 met på ytan. I sitt slutomdöme om Selma Lagerlöfs litterära
 ställning, framhåller Lagercranz bl.a.: "Hon är betydande i
 kraft av sin fantasi och minnesgodhet, men att hon uppfattats
 som en av de stora, jämförbar med Almqvist, Strindberg eller
 Fröding, hör till de grövsta felbedömningarna i vår litterära
 historia och bör ses mot bakgrunden av det nittitalistiska svär-
 meriet för frasen, tårarna och de yviga gesterna". Man förstår
 att en dylik omvärdering inte länge fått stå omotsagd. Två pen-
 nans riddersmän — Stellan Arvidson i Aftontidningen och Ivar
 Harrie i Expressen — har ilat till Selmas försvar. "Skall man
 utmönstra Gösta Berlings saga ur mästerverkens krets får man
 nog göra det på andra grunder än de moraliska", säger Arvid-
 son. "I själva verket är romanen en dom över just de värde-
 ringar som Lagercranz tillskriver Selma Lagerlöf. Han står hen-
 ne närmare än han själv synes ana." Hon är snarare revoltör:
 "domen faller hård över det själviska njutningsliv som är den
 feodala överklassens. Den syntes av skönhetsglädje och tjänan-
 dets godhet, som romanen mynnar ut i, är vår egen tids sociala
 och mänskliga målsättning." Ivar Harrie ger en utmärkt analys
 av "de litterära värderingarnas böljegång". Fröding blev också
 nedvärderad i Lund på 20-talet: en författare blir nervärderad
 just då han eller hon tycks stå ivägen för något nytt, en ny
 generation, som vill tränga sig fram. Man kan uppleva histo-
 rien om Gösta Berling på olika sätt; negativa smakomdömen
 innehåller aldrig några upptäckter, men väl upplysningar om
 begränsningar i bedömarens mottaglighet.

Längre in i denna litterära fejd kan vi inte gå för dagen, men
 väl rekommendera läsaren att plocka fram Selma Lagerlöf ur
 bokhyllan och ägna henne en stilla begrundan i den mån man
 orkar med djupare litterärt tänkande i sommarvärmen.

Men det är inte bara "den feodala överklassen"

som blir föremål för kritisk granskning. Även de moderna litte-
 rära strömningarna har granskare och till dem hör landshöv-
 dingen i Uppsala län, professor Georg André, som vid studen-
 ternas vårfirande i Uppsala höll en skarp vidräkning med den
 moderna dikten. Professorn ifrågasatte om inte vår 40- och 50-
 talistiska ångestdiktning får sin avsättning mera som ouppskurna
 band till samlares bokhyllor än till verkliga läsare. Dikten
 måste skildra folkets behov och tankar och ge en bild av det
 verkliga livet. De nya genierna tycks hysa förakt för dem som
 bara är läsare och lekmän. Landshövdingen beklagade den mo-
 derna diktens oklarhet, ett ofta oläsligt chiffer till ett okänt

Den franske författaren Jean Anouilh (t.v.) har f.n. en stark
 ställning inom sv. teater, men August Strindberg har stått sig
 gott i konkurrensen på teater — och film! — även denna säsong.

språk, och betecknade den nya poesin som ofta otillgänglig för
 analys men väl mogen en diagnos.

Sista ordet lär väl knappast vara sagt i denna poesidebatt, lika
 litet som ifråga om Lagercranz omvärderingar, och vi vända oss
 till en mera epidemiartad företeelse, som nu breder ut sig över
 landet, eller

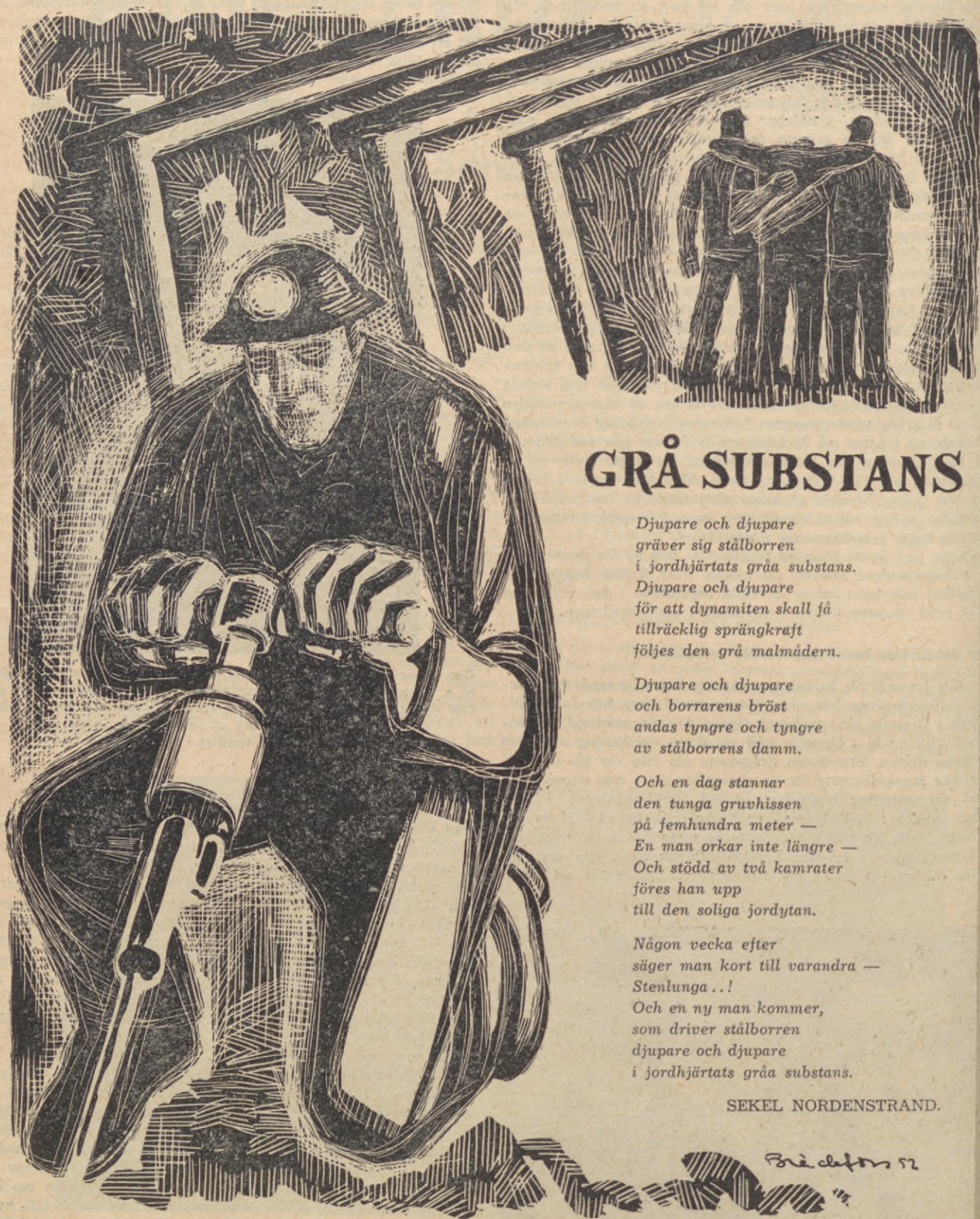
Dan Andersson, som dog år 1920, har skapat skön och äkta lyrik,
 bl. a. dikten "En spelmans jordafärd" — av många ansedd som
 den vackraste dikten på svenskt språk. "Snoddas Flottarkärlek"
 är en billig förfalskning av den dikten säger red.

Ake Runnquist i BLM.

rättare sagt Snoddas-febern i folkparkerna

som väl också borde bli föremål för analys — eller diagnos?
 Nåväl, experterna ligger inte på latsidan. Expressen har redan
 presenterat en rad prydliga tabeller, som visar att Snoddas slår
 alla publikrekord i jämförelse med tidigare folkparksstjärnor
 och att hans "Flottarkärlek" går fram som en gräsklippnings-
 maskin över Sveriges grönskande bygder, där folk faller som
 gräs — eller klarare sagt faller in i ett kollektivt "haderian
 hadera!". Expressen har som nämnts levererat det siffermässiga
 underlaget och i Bonniers Litterära Magasin ger redaktör Ake
 Runnquist djupare, litterär analys. Snoddas "Flottarkärlek" är
 ett påtagligt plagiat av Dan Anderssons klassiska dikt "En spel-
 mans jordafärd". Visan saknar den inre kontakten med den
 värld som var Dan Anderssons, men kojan, norrskenet och
 rytmen finns med i förfalskad, standardiserad upplaga. Kort sagt:
 den djupare litterära upplevelsen tycks inte gå på djupet, om
 man utgår från Snoddasfebernens publiksiffror, och detta mate-
 matiska slutomdöme nedskrivs under ljudet av ett kollektivt
 "haderian" från en folkpark någonstans i vår närhet. Snoddas
 (Gösta Nordgren) sjunger sin "Flottarkärlek", snoddismen går
 segrande fram och till vintern kommer den att värma oss i en
 film, som lär ska heta "Flottarkärlek"! Gräset växer och hum-
 lorna surrar kring vår hängmatta — "var inte avundsjuk på
 Snoddas" skriver en insändare i bladet med ett varnande finger
 åt kulturskribenterna. Det är vi inte!

S. H.

GRÅ SUBSTANS

Djupare och djupare
gräver sig stålborren
i jordhjärtats gråa substans.
Djupare och djupare
för att dynamiten skall få
tillräcklig sprängkraft
följes den grå malmadern.

Djupare och djupare
och borrarrens bröst
andas tyngre och tyngre
av stålborrens damm.

Och en dag stannar
den tunga gruvhissen
på femhundra meter —
En man orkar inte längre —
Och stödd av två kamrater
föres han upp
till den soliga jordytan.

Någon vecka efter
säger man kort till varandra —
Stenlunga..!

Och en ny man kommer,
som driver stålborren
djupare och djupare
i jordhjärtats gråa substans.

SEKEL NORDENSTRAND.

Brädefors 52

Rikedomar vi trampar på

Från vadhållningarnas England berättas om en herre som satt på Picadilly och bjöd ut äkta guldpund för en skilling. Han fann inte en enda köpare, folk bara skrattade och passerade. Så skulle vi kanske gjort litet var — och gör så med dagligdags — fast det inte gäller erbjudna pengar, utan andra värden i form av markernas örtflora. Ett verkligt realvärde, skulle vi faktiskt kunna kalla det, som i händerna på den örtkunnige kan användas till både gott och ont.

Visst samlas här och var läkeörter som säljas till närmaste apotek, men flertalet av oss ser i sippor och vivor endast vackra buketter, i maskros och brännässla förbannade ogräs, som mänskligheten måste dras med för våra urföräldrars olydnad mot sin skapare — "törnen och tistlar skall du bära..."

För all del; ännu lever en och annan gammal kvackargumma vars kunskaper om läkeörter antagligen gått i arv, men de är ändå — sin skadeverkan till trots — ena ljusets änglar mot forna dagars trollkäringar. Kunskapen om växternas verkliga krafter har emellertid försvunnit med den ökade upplysningen.

Hur många vet att våra trädgårdars ståtliga spikklubba (*Daturan*) är dödligt giftig i alla delar. Samma är förhållandet med den lika ståtliga stormhatten (blåduvorna), som förresten växer vild i Norrland. Till dessa farliga giftörter måste man vidare räkna lundernas tibast (liten buske med röda bär) den hundlokelika odörten, bolmörten, sprängörten och många, många andra mer eller mindre giftiga växter. Till och med den älskliga konvaljen. Det har nämligen inträffat att barn, som druckit vatten i vilket liljekonvaljer stått, har dött.

Att här ge en mera fullständig beskrivning på hithörande fenomen är varken möjligt eller rådligt, men vi skall ge en smakbit med några exempel, och börjar då med det goda, vilket i alla tider varit mest styvmoderligt behandlat och alltid betalat sig sämst.

Under förra världskriget, när tyskarna var fullständigt avstängda från införsel utifrån och deras framstående kemiska industri omställdes för rena krigsändamål, vred läkarna i förtvivlan sina händer, när de såg patienterna ligga i smärtor utan att kunna sova. En av dem erinrade sig då hur lätt det var att somna i tält som rests bland blommande ljung. Ljungen innehåller nämligen en svagt narkotisk beståndsdel, som nu kom väl till pass. Man stoppade helt enkelt de sjukas huvudkuddar fulla med ljungblommor, vilket

Fläckigt nyckelblomster
Jungfru Marie händ.

hade önskad effekt. Men tyvärr kunde ljungen användas endast under blomningstiden, varför man hittade på att istället lägga några nävar humlekoppor i kud-darna. Humlet håller nämligen sina svagt narkotiska egenskaper även i torr form. Bryggerierna fick istället använda rölleka, som bekant ett av våra vanligaste ogräs. *Achillea Millefolium*, heter den på latin.

Röllekan är emellertid samtidigt ett av jordens äldsta läkemedel. Det latinska *Achillea* anses ha kommit från hjälten Achilles, vilken av den läkekunnige centauren Chiron lärt känna den som särmedel, därav provinsnamnet sårlåka. Legoknektarna bar den fordom i ränsel som verksam mot blödningar och diarré. Dess

verksamma beståndsdelar är garvsyra, eterolja och bitterämne.

Daggkåpan var fordom helgad åt Freja, fruktbarhetens och kärlekens gudinna, men när hon så småningom avlöstes av Jungfru Maria överflyttades örtens egenskaper på henne. "Kåpan" ansågs bota litet av varje, sår, fallandesot, diarré, mask och månadsblödningar. Dess lilla klara daggdroppes troddes av alkemisterna kunna förvandla järn till guld.

Kardborren, som enligt sentida analys är urin- och svett drivande, användes fordom till allehanda ändamål. Ännu på 1700-talet mot kroniska sjukdomar, reumatism, syfilis, utslag och brännsår. År 1690 utgav en Balthasar Schnurr von Lensidel "Kunst-haus-und Wunderbuch" där han skriver: "— Vackert, guldkimrande hår på få dagar... Tag stora kardborren, den med stora blad, tvätta roten ren, stöt sönder den i mortel och koka den. Ingnid huvudsvålen ofta med dekokten, låt den torka av sig själv och du kommer att förvånas över resultatet" — sannolikt.

Slättergubben eller hästfibblan användes ännu mot astma och kikhosta. Dess verksamma, hudretande medel är ett giftigt, gult bitterämne, amicin. Dessutom lär i växten finnas en blåaktig, flyktig och aromatisk olja, vars närmare karaktär ännu ej utforskats. Växtens torkade och pulveriserade blad framkallar starka nysningar, ett förhållande som naturligtvis inte undgått "skämtsamma" individer. Vidare har mycket skrock florerat kring slättergubben.

Tibastens röda bär är dödligt giftiga.

Sokrates tömde giftbägaren — men slapp X-antippa!

Vem känner inte malörten och dess medicinska användning. Äldre och medelålders personer minns nog också hur de-
 kisindivider förr i tiden köpte dubbla malörtsdroppar i berusningssyfte. Den trafiken är nu stoppad, ty malörten innehåller ett verksamt gift som heter tujon och verkar bl. a. skadligt på nervsystemet. Malört var också en av huvudingredienserna i den numera förbjudna drycken absint, men ingår ännu i Vermouth.

Malört ansågs fordom utmärkt mot elaka kvinnor: Det avvände, som alla starkt luktande örter, allt ont, man piskade förhäxade hustrur med malörtskvistar och bekransade sina barn med malört, men en malörtskvist under en åtrådd skönhets huvudkudde uppväckte hos henne en sådan lidelse, att hon genast steg upp och skyndade till mannen.

Den förhatliga maskrosen är faktiskt lika innerligt avskydd som ogräs överallt i Europa, men odlas ändå i Tyskland och Frankrike som utmärkt salladsväxt. Som sådan för övrigt bättre än den odlade salladen. Den bittra smaken finns inte heller i unga blad. Som medicinalväxt köpes roten, som verkligen är synnerligen värdefull. Den innehåller 40 % inulin (ett kolhydrat) och dessutom levulin (liknande dextrin), mannit (sockeralkohol), socker, bitterämne m. m. Vidare är maskrosen en av våra närsaltrikaste växter (1,9 %), vil-

ket kanske ter sig futtigt, men jämfört med exempelvis modernmjölk (0,45 %) blir intrycket ett annat.

Bland våra vilda växter överflyglas maskrosen endast av brännässlan, som håller 2,3 procent närsalter, en siffra som överträffas endast av krusbär och ärter bland de odlade. Den innehåller drygt ett tjugotal för vår organism oungångliga ämnen, däribland a-, b-, och c-vitamin,

Maskrosen är en av våra närsaltrikaste växter.

och anses i näringsvärde lika god som bonbönan och dubbelt så som moroten. Men istället för att gå ut i närmaste dike och plocka "spenat", köper husmödrarna hellre sådan för dyra pengar — och får mindre värdefull vara.

Som ovan sagts finns i växtvärlden också växter vars egenskaper i orätta händer kan få mera vådliga följder. Ett starkt gift kan som bekant tjäna både goda och dåliga syften. Och vi behöver sannerligen inte resa till tropikerna för att hitta även mycket hemiska gifter i örtfloran. Somliga mera sällsynta, andra hittar vi på varje äng. Men, som någon har sagt: "det finns inga gifter, det kommer an på doceringen".

Strängt taget är för övrigt praktiskt taget alla till familjen Ranunculaceae (smörblommor o. s. v.) hörande växter mer eller mindre giftiga. Dit hör också ovan nämnda stormhatten, som fordom användes till pilgift. Legenderna berättar att när Herkules släpade vakhunden Cerberus ur underjorden dröp giftet ur bestens käftar och därur uppväxte stormhatten.

Odörten är inte precis sällsynt. Den växer ofta bland hundloka och på samma platser, men skiljer sig från denna tydligast genom sin fläckiga stjälk. Även denna är dödligt giftig och fordom lika ofta som föregående använd till att ta livet av folk med. Det var en odörtsbägare Sokrates dömdes tömma.

Längs vägkanterna blommar i början av juni en gul ört, skelörten, som fordom användes mot fräknar och vårtor. Den skulle plockas "när vänliga månen tittar fram med smalt ansikte". I våra dagar har den ännu ingen betydelse, men kanske får, ty nya undersökningar har visat att den innehåller sex alkaloider, varav en är lik morfin och en utgör ett hjärtgift.

Bland giftörterna kan vi också nämna trolldruvan, ormbäret, fingerborgsblomman (vild end. i Bohuslän) och — gula krokusen, varav safran beredes. Ja, listan skulle kunna bli oändlig, men här skall avslutningsvis bara nämnas ytterligare en, fläckiga nyckelblomstret eller Jungfru Marie hand, det senare på grund av växtens handformiga rotknölar. Förvårdade och torkade rötter finns på apoteken under beteckningen salep och ordinerar mot katarrer, diarré och vissa barnsjukdomar. Det har också teknisk användning som hopklibbingsmedel.

Skrocket ansåg fordom att växtens nyaste rotknöl hade en könsretande inverkan, och frågan är väl om detta skrocket ännu försvunnit helt. Knölna mosade i en salva vari även ingick bolmört, spikklubba och belladonna, som sedan smordes in på kroppen satte den smorde i någon sexuellt extatisk trance, som våra dagars undersökningar visat vara riktig.

Så har mycket som vi bara för några tiotal år sedan skrattade åt som rena skrocket idag blivit stor vetenskap. Innan hormonerna upptäcktes skrattade man

KROPPSARBETE OCH KULTURARBETE

Erik Gösta Elf, som tidigare varit kroppsarbetare men numera övergått till att skriva såväl skönlitterärt som mera dagsaktuella artiklar, ger här en personlig deklaration över ämnet "Kroppsarbete och kulturarbete". Han ämnar nu göra en utlandsresa för att få ett vidare synfält och impulser till fortsatta skrivelser.

"Skomakare, bliv vid din läst" sade den berömde, grekiske målaren Apelles i ett sammanhang. I vår tid har man brutit mot den regeln så mycket som möjligt. Stora grupper av samhällsmedborgare har lämnat kroppsarbetet för att övergå till andra yrken. Särskilt stor har tillströmningen varit till de intellektuella. I dag sätter många arbetare som mål att ge sina barn en uppfostran, som han själv inte fick.

Man kan — utan att anföra något siffermaterial konstatera en märkbar tendens till en allt livligare cirkulation från gruppen kroppsarbetare till grupperna tjänstemän-funktionärer.

Detta har naturligtvis många orsaker.

t. ex. åt vad en 4.000 år gammal egyptisk skrift förtäljde, att om kvinna ville veta om hon var gravid eller inte så skulle hon så litet korn i en låda med jord och sedan dagligen slå litet av sin urin på sädden. Om kornet växte hastigt var hon havande i annat fall inte. Ja, det låter verkligen skrattretande, men hör och häpna! Nya försök har visat att detta var fullt riktigt. Man sådde korn, tomat och andra saker i olika lådor. Somliga vattnades med urin från gravid kvinna (sådan innehåller follukulin), från icke gravid och med bara vatten. De med follukulin-urin bevattnade grodde fortast, så kom de med enbart vatten, medan de med vanlig urin bevattnade kom upp mycket dåligt eller inte alls.

Man bör sannerligen aldrig vara för säker, de gamle visste en hel del och vildarna kan mycket som ännu är förborgat för oss. De känner verkan men inte orsaken, den får vetenskapen reda ut. Den vet också att okunnigt folks iakttagelser aldrig helt får ignoreras, ty sådant har förr fördröjt många viktiga upptäckter. Känndomen om att bota syfilis med malaria hade t. ex. kunnat fås bra många år tidigare, om läkarna tillmätt vildarnas medicinmäns iakttagelsers betydelse. De visste nämligen sedan gammalt att sjukdomen botades om patienten begav sig till sumpmarkerna och jagade bufflar. Att den lilla malariamyggan var den egentliga orsaken kände emellertid inte medicinmännen, det utredde vetenskapen efter decennier av hopplös forskning.

Tecknare: Harald Hammer.

Den här arbetaren har ingen högre skol- utbildning, och det är inte så lätt att under knappa måltidsraster eller på kvällarna "odla sin själ". Tidningsläsning blir ofta den andliga kosten, och språksvårigheterna — att förstå alla ord och uttryck i spalterna — gör det inte lätt att ta ställning till många problem. Tungt kroppsarbete kräver mycket vila och sömn, men det finns kroppsarbetare med jätteenergi, som på kvällar och nätter studerar och vidgar sitt andliga synfält.

Att redogöra för dem var för sig faller utom ramen för denna artikel. Några av de väsentligaste bör dock nämnas. En är den högre levnadsstandard, som det arbetande folket genom det sociala reformarbetet blivit delaktiga av. Men det gives även andra av lika stor betydelse. Man längtar efter större social trygghet och större självständighet i arbetet. Många arbetare eller arbetaryngling idkar studier snarast med tanke på sin utkomst. Härigenom har ex. korrespondenskurserna blivit populära. Andra åter har sökt kunskaper av inre drift, för att komma till klarhet över sig själva och den värld de lever i. Dessa senare har ofta slagit in på konstnärs- eller författarbanan. De båda kategorierna förefaller att vara varandra ganska olika. I ena fallet söker man trygghet, i det andra frihet. Men ändå har de mycket gemensamt. I båda fallen är det de bästa krafterna inom arbetarklassen, hos vilka dylika tendenser kommer till synes. I båda fallen rör det sig om personer som ta vara på sin fritid. I båda fallen möter också en strävan bort från enformigheten, en strävan till självständig-

het. Båda besjålas av samma längtan från det mekaniska arbetet i industrier och fabriker.

Men är då skillnaden så oerhörd mellan kroppsarbete och kulturarbete eller tankearbete? Har de inga beröringspunkter med varandra? Går man till den moderna skönlitteraturen, som i stor utsträckning har skrivits av personer, som tidigare varit arbetare, får man ofta intrycket av en negativ inställning till kroppsarbetet. Det skildras som ett dödande tvång, som förkväver personligheten. Det är ett meningslöst slit i vardagens grå monoton. Man behöver bara hålla i minnet Folke Fridells bekanta skildringar från textilindustrin. Visserligen gives det även här undantag. Hedenvind-Eriksson, proletärdiktens grand old man, är ett. Josef Kellgren, som blivit kallad "kamratskapets diktare" ett annat. Men i det här fallet gäller som i de flesta andra, att undantaget bekräftar regeln. Den bild som litteraturen vanligtvis ger av kroppsarbetet är allt annat än ljus. Härav frestas man lätt att dra den slutsatsen, att kroppsarbete och intellektuellt arbete skulle vara varandra radikalt olika. Men den bild som litteraturen ger av verkligheten är inte alltid objektiv. I många fall rör det sig om rena känsloräkningar som endast har ett relativt sanningsvärde.

Det intellektuella arbetet är, såväl på lägre som på högre stadier, förbundet med det praktiska livets villkor. Det har det i synnerhet blivit i vår tid, som i så stor utsträckning behärskas av maskinerna. Kontoristens vardag är ofta lika enformig och mekanisk som fabriksarbetarens. Men även vid det andliga livet häftar en social bundenhet. Därom vittnade Olof Lagerkrans i en artikel för ett par år sedan. Han säger: "Vårt kulturliv är industrialiserat. Tryckpressarna måste hållas igång, Sättmaskinerna är dyrbara tingestår som måste ge en skäligen ränta. De är inte kräsna. De sätter vad som helst. Avsättningen ordnar reklamen. I bokindustrins virvlar dansar författaren omkring som ett löv i stormen. Han levererar manus. Han anmäler sina kollegers böcker. Han skrapar ihop till sitt levebröd. Men han hinner inte gå åt sidan och tänka. Han måste vara med i dansen eller svälta ihjäl.

Till en yrkesförfattares vardag hör de hatade brödskriverierna. Många måste ägna en ansenlig tid åt dessa. Den egentliga uppgiften får anstå. Att försörjningskriverierna kan verka deprimerande på en författare och hindra honom i hans utveckling, behöver man inte tvivla på. Men frågan är om detta är nödvändigt. Det finns ett ordspråk som säger, att man ska göra en dygd av nödvändigheten. Även då det gäller skrivandet finns det en möj-

De här universitetsungdomarna med studentexamen som grund har alla kvalifikationer för intellektuellt arbete. Författaren till denna artikel hävdar att även det intellektuella arbetet är siltsamt — ofta också industrialiserat. Det intellektuella arbetet ger — i motsatts till kroppsarbetet — ett rikare personligt liv. Kroppsarbetet skapar ofta kulturfientlighet och nivellering.

lighet att realisera den tanken. Det har sagts om Ekelöf, att han är en diktare i allt vad han skriver. Den store konstnären, den som verkligen har någonting inombords, mildrar eller övervinner tvånget.

Men det är inte bara författare som måste befatta sig med livets trivialiteter. Det gäller allt intellektuellt arbete. Det gäller exempelvis det vetenskapliga. En forskare är ingen person som har det bekvämt och bra. Det vetenskapliga arbetet kan vara både tungt, fränstötande och riskabelt exempelvis i laboratorier eller på forskningsexpeditioner. Ordet laboratorium kommer ju för övrigt också av det latinska labore, som betyder arbete. Ora et labora, bed och arbeta, var benediktarnarmunkarnas valspråk.

Vi är alla mer eller mindre fångar i vardagen. Förmågan att övervinna vardagen genom att ge den ett personligt liv är därför en betydande tillgång. Men den finns inte bara hos de stora andarna utan också hos vanligt folk. I själva arbetet ligger ett skapande moment som befrämjar personligheten. Av stor betydelse är samarbetet. Ingen vet, vem som har byggt medeltidens katedraler. De har inte byggts av några enskilda personer. De har tillkommit genom samarbete. Och ändå står de där som odödliga mästerverk, fullt jämbördiga med en Michelangelos eller en Shakespeares prestationer.

Men för likheterna får man inte bortse från olikheterna. Det intellektuella arbetet betyder dock ett plus i många avseenden. Det ger liksom de gamla hanverkerna

ett rikare personligt liv. Kroppsarbetet å andra sidan skapar ofta kulturfientlighet och nivellering. I den moderna industrins grottekvarnar utplånas ofta personligheten. Den ene blir den andre lik. Arbetet har inte längre något eget värde. Det är ett nödvändigt ont. Sådana är förhållandena ofta i de stora industrierna. Vi har här ett slående exempel på, huru som det ena skapandet kan förkväva det andra. Den moderna vetenskapen är en av människans högsta skapelser. Men samma vetenskap har skapat en miljö, där det mänskliga skapandet upphör eller försvåras. I en modern storindustri finns inte mycket av personligt liv i arbetsprocessen. Här kan det inte bli tal om samarbete eller gemenskap, då var och en är hänvisad till en liten detalj, som isolerar honom från en större arbetsgemenskap. Gemenskapen söker arbetaren ofta inte i arbetet utan utom arbetet, i sporten eller filmen, och det blir ofta en ganska torftig sådan. Nu är industriarbetet visserligen inget entydigt begrepp, därför att industri är något som omfattar så gott som hela samhället. Det finns industriarbeten som kan vara omväxlande, intressanta och ge näring åt fantasien. Men i stort sett är detta arbete ett grått och monotont slit, som sänker den mänskliga nivån. Det är ren vardag, vilket en författares, en konstnärs eller en vetenskapsmans arbete aldrig behöver bli. Det stora problemet är huru arbetet i sin helhet skall göras skapande på nytt.

Samtidigt gäller det att skingra vissa fördomar om det intellektuella arbetet.

Den åsikten som gör kroppsarbetarna till den enda närande klassen, är, om den fortfarande existerar, ingenting annat än en propagandafaras. Förutsättningen för det nutida välståndet, som alla har andel i, har skapats av några få eminenta hjärnor. Vetenskapen har, om någon varit den närande klassen, och för detta har den uppburit ringa lön och föga förståelse. En nutida genomsnittsmänniska reflekterar föga över de vedermödor och uppoffringar som ligger bakom nutidens revolutionerande uppfinningar och upptäckter, vilka på ett avsevärt sätt underlättar hennes juridiska existens. Hon tar det i stället som något naturligt, att de finns.

Men de vetenskapliga prestationerna skulle ha varit till inget gagn utan de krafter som dagligen omsätter dem i praktisk handling. Den manuella kraften får inte underskattas. Den är lika nödvändig som den intellektuella.

Slutligen behöver människan också konsten och litteraturen för sin livsorientering. Den har något att ge henne den dag som är, trots de skarpa meningssmottningarna inom konst och litteratur, som ofta för lekmannen ter sig särskilt svåra och förvirrande.

Mellan det intellektuella arbetet och kroppsarbetet bör råda samverkan i stället för konflikt. En sådan samverkan borde också vara möjlig att realisera, då skillnaden mellan intellektuellt arbete och kroppsarbete inte är en skillnad till arten utan endast till graden.

Erik Gösta Elf.

En titt i almanackan

Den gamla österländska uppfattningen att stjärnornas ställning vid tiden för en människas födelse var av betydelse för hennes framtida öde har ju levt kvar till våra dagar. Känt är t.ex. att en österrikisk målargesäll vid namn Adolf Hitler brukade konsultera en stab av privatastrologer varje gång han skulle till att företaga ett av sina politiska heminredningsexperiment.

Men kanske går det lika bra att titta i almanackan som att kika mot himlavalvet för att få reda på om man är född under en lycklig stjärna. Ibland åtminstone. Bl. a. när det gäller tuberkulosen, om man nu får tro en utredning som för en del år sedan redovisades i en amerikansk facktidskrift, "American Review of Tuberculosis".

En undersökning av födelsedatum för 5.986 personer som alltid i lungtuberkulosen visade enligt denna utredning, att tuberkulosdödligheten var störst bland dem som var födda i augusti och september. Minsta dödlighet i sjukdomen visade på andra sidan personer födda i maj.

MIN DRÄNG

I parken till huset som jag hyrde på Solens Ö fanns ett mangoträd med en osedvanligt yppig krona. I skuggan av denna och fastsatt i själva stammen hade placerats en liten bänk och framför den ett stadigt bord. De där arrangemangen tog jag genast i anspråk för mina meditationer, vilka jag för att motivera min existens oftast kallade arbete.

Det var en lugn och avskild plats. Från gatan på andra sidan den vinkladda muren trängde visserligen ljudet från hojtande och skrattande åsnor, skällande hundar, galande tup-oxdrivare och grälände kärringar, men intet av dessa ljud verkade påträngande här i mangoträdets skugga. Snarast tjänstgjorde de som en mjukt sorlande bakgrund till rofullheten i denna vrå av parken. Från andra hållet, uppifrån huset någonsans, hörde jag barnens nojsande. Ibland kom de ner till mej och överhöljde mina manuskriptblad med rosor och hibiscus- och blommor och Menina na janela, Flickan i fönstret, vars långa skälkar de fann lämpliga att sticka in mellan typarmarna på skrivmaskinen. Men inte irriterade detta mej. Tvärtom!

Nej, irriterad blev jag först när Humberto kom neddimpande. Ja, just neddimpande. Jag satt där som vanligt under mangoträdet då jag hörde att någonting, som inte kunde vara vinden, rörde om i grönskan över mitt huvud. Då jag tittade upp stack ett ben ned ur kronan och grep runt stammen, ett ben till, en ända — en ung man gled smidigt ned på marken och ställde sej framför mej. Det var inget uppseendeväckande i hans yttre. På ena foten bar han en sko, den andra var bar. Blåbyxor av amerikansk dongerimodell och en khakiskjorta ur vars bröstficka stack upp en grön kulspeppenna och ett notisblock i brun pärm.

— Goddag, senhor! hälsade den nykomne obesvärat.

— Goddag! svarade jag reserverat.

— Senhor behöver en betjänt! fastslog Humberto, ty det var han.

— Var kommer senhor ifrån? frågade han utan tillstymmelse till vänlighet i rösten.

— Uppifrån trädet, svarade han. Jag bor där! tillade han förklarande, fast det hördes på tonfallet att han tyckte att det borde ha varit överflödigt att meddela, eftersom man borde veta var folk bodde.

Humberto började redogöra för sina kvalifikationer. Han tog fram sin kulspeppenna och sitt notisblock för att bevisa att han inte var analfabet. Han övergick till att tala engelska för att visa sina kunskaper i detta språk.

Under tiden som han pratade och gestikulerade fick jag tillfälle att tänka. Humberto bodde alltså i mangoträdets krona. Det hade han alltid gjort, efter vad han meddelat i ett tonfall som endast en åborättsskyddad person kan kosta på sej. Jag

kunde sålunda knappast bli honom kvitt, ty dels skulle det verkligen ha varit synnerligen ohemult att försöka vräka honom och dels skulle det aldeles säkert ha lett till represalier i en eller annan form. Men jag förbannade husägaren som inte upplyst mej om rätta förhållandet, ty naturligtvis kände den skurken till att Humberto bebodde kronan på det mangoträd som rimligtvis måste anses ingå i den hyrespeng som uttagits av mej.

Nå, jag behövde verkligen en ung man som kunde springa med bud och gå och handla och en del andra småsaker och Humberto verkade visst inte osympatisk. Han hade ett vinnande leende och ett livligt intellekt och hade ju dessutom styrkt sej äga kunskaper som på intet sätt var självfallna på Solens Ö. Vi kom till slut överens om en dagslön på 8 escudos, dvs. kronor 1:50 i svenskt mynt. Humberto skulle börja sin tjänst nästa dag.

Då jag närmade mej mangoträdet påföljande morron gled Humberto påpassligt nedför stammen och hälsade godmornon med en artig bugning. Sedan vände han sej bort mot muren mot gatan till och klappade i händerna. Då började det höga gräset invid lusthusväggen att röra på sej och så dök en ung man på cirka tretton—fjorton år upp. Han skyndade sej fram till Humberto, som var omkring sjutton år, bugade och sa:

— Senhor kallade!

Senhor Humberto skällde ut den andre, kallade honom du, vilket man annars bara kallar hundar på portugisiska, kritiserade hans frisyr och långsamma rörelser m. m. Till slut skakade han dock resignerat på huvudet och vände sej emot mej och pekade på den andre:

— Detta är min assistent, Jorge! presenterade Humberto.

Jag anade det värsta och lät förklara att jag på intet sätt hade användning för två man, att jag under inga som helst förhållanden ämnade anmoda senhor Jorge om någonting, att jag inte tänkte betala en enda centavo utöver de åtta escudos jag kommit överens att betala Humberto och att jag absolut väntade att Humberto var till hands när jag kallade på honom.

Humberto åhörde mina förklaringar med ett knappt märkbart men markerat överseende leende. När jag slutat sa Humberto att jag inte behövde oroa mej i berörda stycken. Jorge var självfallet hans, Humbertos, assistent. Humberto hade bara ansett passande att presentera sin assistent.

Humberto och jag överenskom att då jag knackade med min pipa i bordet så ville jag tala med honom. Han kom då alltid snabbt nedglidande från trädkronan och sedan han tagit del av mina önskemål gick han en bit bort, vände sej och klappade i händerna, varpå Jorge uppenbarade sej, fick som regel en skopa ovet och order om att utföra det eller det. Därpå gick Humberto bort och lade sej i det höga gräset invid lusthusväggen till Jorge kom tillbaka. Systemet fungerade utmärkt. Men hur jag än räknade på både det ena och det andra kunde jag aldrig komma underfund med på vilket sätt jag försörjde dessa bägge gentlemän.

Allan Eriksson.

Jeppssons Pälsvaruaffär

MÖLLEVANGSGATAN 31 B

Tel. 176 59

MALMÖ

Tel. 176 59

Stilfullt och välgjort arbete

Humana priser

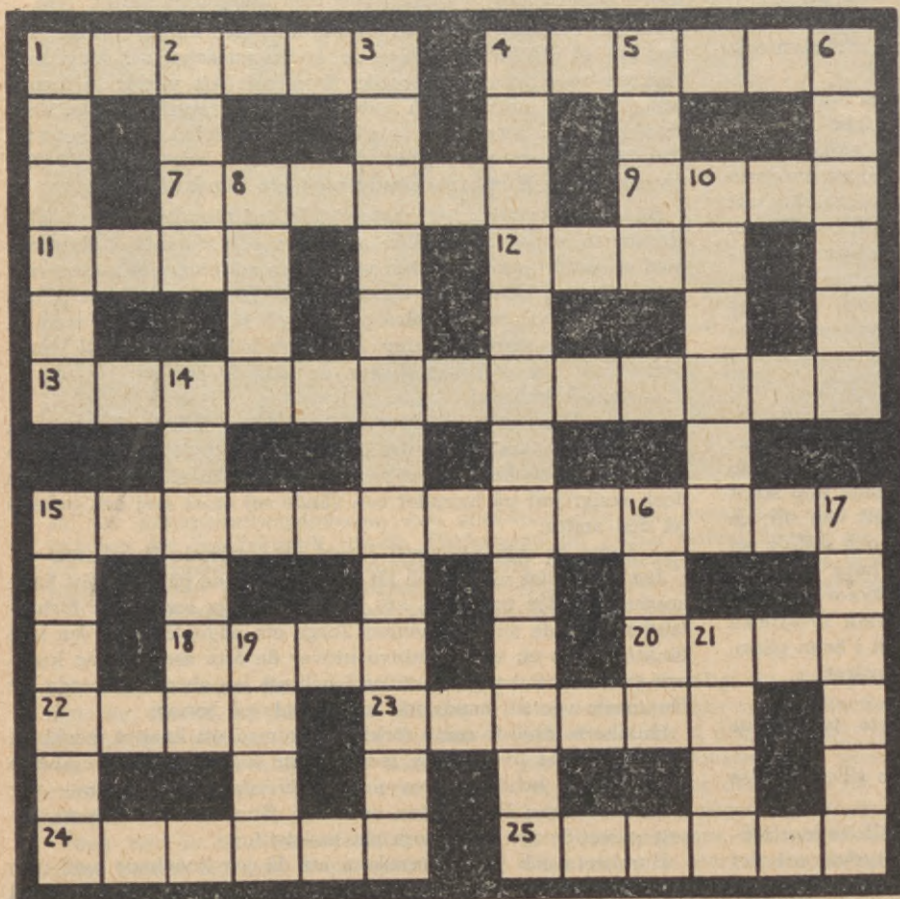
AB Figeholms Bruk Figeholm

Tillverka:

PRESSPAN för elektriskt ändamål av högsta kvalitet och med största genomslagshållfasthet

Textilpresspan — Bokbinderipresspan
Jacquardkort — Registerkartong

KORSORD nr 7

VÄGRÄTA ORD

1. Härlig doft från denna kunde jungman Jansson känna. (6)
4. En linjal- och klockslagsmänniska. (6)
7. Har man sina sparade slantar i. (6)
9. De bräder som föreställa världen. (4)
11. Gör kungen i samråd med regeringen. (4)
12. Negerande. (4)
13. En som är van att köra upp folk. (13)
15. Person i kontakt med Kungsgatan 8 i Stockholm. (13)
18. Kan vara ganska besvärande. (4)
20. Nubbens storebror. (4)
22. Hela stan. (4)
23. Flott-titel. (6)
24. Brukar viska i sitt arbete. (6)
25. En liten träskövlare i tropisk miljö. (6)

LODRÄTA ORD

1. Stora skrällen i firman. (6)
2. En starkt minderårig medlem av kommunen. (4)

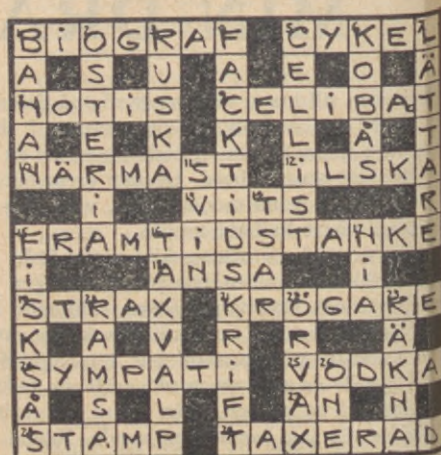
3. Meddelar primär undervisning. (13)
4. Detta inom sina gränser hyser en lokal där röda lyktan lyser. (13)
5. Skillnaden mellan en bankkamrer och en växelryttare. (4)
6. De äro kanske lösa. Och gör man kanske för att se. (6)
8. En av livets drivfjädrar. (4)
10. Det kan Garvis göra. (6)
14. En kall punkt. (6)
15. Jungfrun under lind. (6)
16. Har roten upp och ryggen fram. (4)
17. Frugalt. (6)
19. Av intresse för biografen. (4)
21. En sådan är svajig av fan. (4)

Tävlingsregler.

Lösningar till korsord nr 7 skall vara Status Redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 aug. 1952. För att komma med i prisbedömningen måste tävlingsförsändelse vara märkt "Korsord nr 7". Glöm ej att tydligt ange namn och adress. Två priser, ett på tio och ett på fem kronor, utdelas.

Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status septembernummer.

Lösning till korsord nr 5.

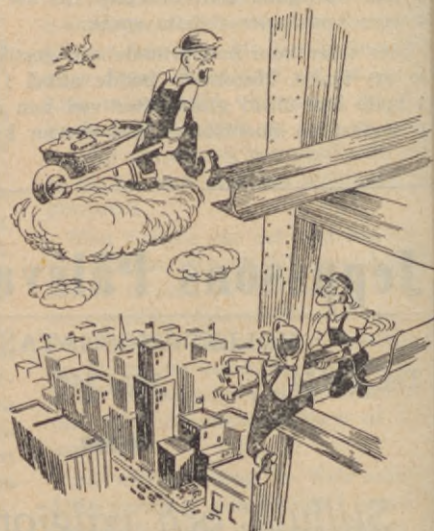
1:sta pris, kr. 10:—, fru Elvan M. Levander, Vapengatan 13, 11, Hägersten.
2:dra pris, kr. 5:—, fr. Naemi Nordin, Rajastrand, Dorotea.

Roligt om allvar

Saker och ting kan sägas på många sätt och som gekant är alla sätt bra utom de tråkiga. Just nu ligger ett nummer av det kanadensiska hälsovårdsdepartementets lilla tidskrift "Industrial Health Bulletin" på vårt bord. Häftet handlar utslutande om något så allvarligt som olycksfall i arbete men gör det på ett roligt sätt. Nästan idel teckningar, uddiga, humoristiska, expressiva. Bilder som tar skruv där orden skulle slå slint.

Vi vill inte undanhålla våra läsare den i vårt tycke bästa och roligaste teckningen. Här är den. Medge att den är en pärle.

"Killar! Ni har väl gjort som en annan? Tagit en sån där försäkring mot olycksfall i arbete?" (Ur "Industrial Health Bulletin", mars 1952.)

Att vakta kor

Sommaren stod tät och varm, i backkrönen flimrade luften som kolibrivingar. Hästarna stod slött och blinkade med sina stora ögon, par om par stod de och viftade varandra i ansiktet med svansarna.

Jag vaktade kor den sommaren. Min fader hade den uppfattningen att även åttaåriga pojkar ska göra nytta för sig. Just den sommaren delade jag inte alls hans uppfattning. Flertalet av mina kamrater låg hela dagarna vid Sandviken och badade, då och då sprang de under högljudna protester ett och annat ärende åt sina föräldrar.

Långt innan skolavslutningen hade det bestämts att jag skulle vakta kor den sommaren. Och min gamla lärarinna må förlåta mig om jag så här långt efteråt erkänner att jag inte sjöng riktigt som de andra barnen på examensdagen.

Det var bara det att jag diktade om en liten smula i "Den blomstertid nu kommer". Jag sjöng med min ljusa röst i stället så här "En koo-sommar nu kommer". Men ingen tycktes märka det och min glädje var innerlig och hemlig.

Min lön hade bestämts till en svensk krona om dagen. Det var mycket pengar på den tiden. Och det är inte så förfärligt länge sedan jag var åtta år. Men alla vet ju att det är först under den senaste tiden som kronans värde rutachat utför.

Jag vill inte påstå att jag var rädd för kor när jag gick med på min faders förslag, men mitt undermedvetna reagerade på det mest förvånansvärda sätt.

Min syster, som var tolv år på den tiden, har berättat hur min första natt efter kovaktningen förflöt. Saken är den att det inte bara gällde att vakta korna, de skulle också fösas hem för mjölkning. En gång vid middagstiden, en gång på kvällen och efter kvällsmjölknigen skulle de köras iväg till en inhägnad fälla. Kor är tröga djur. Det är alltså min uppfattning. Ätminstone en del av dem. Jag gick bakom dem med ett par blåa gymnastikskor på fötterna och hoppade hage för att inte trampa i deras bomärken. Av ladugårdsförmannen hade jag fort lärt mig vilket språk som skall användas till kor.

Jag hade snabbt stupat i säng efter att noggrant ha tvättats. Dels hade jag gnott själv, dels hade min moder skrubbat mig. Men jag förde ändå med mig i sängen en omisskänlig lukt av ko. Det var kanske inte underligt att jag drömde om dem. Men jag inte bara drömde om dem. Jag talade också till dem. På det språk som ladugårdsförmannen talade.

— Skynda er, korynkor! Ohoj! Har ni bly i fötterna, va?

Dessa vilda rop från ett sovande barn väckte snart den övriga familjen. Min

"Jag hade tbc"

Den stora nationalföreningen mot tuberkulos i USA har släppt ut en broschyr på vilken man enligt uppgift lagt ner mer än två års arbete innan den ansågs mogen för distribution.

Resultatet har också blivit en tuberkulosbroschyr som inte liknar någon annan vi sett. "I had TB" (Jag hade tbc"), så heter broschyren, är ett 12-sidigt häfte innehållande tre "sanna berättelser ur livet". Samtliga handlar om människor som drabbas av tuberkulos. Dessutom handlar

fader gick fram till min säng och sade i tröstande ordalag:

- Vad är det, lilla barn?
- Flytta på dig! Har du bly i fötterna, va?
- Kära lilla barn, sade min fader.
- Akta hasorna, ropade jag. Och klatshade med en imaginär piska.
- Sov nu, lilla barn, sade min fader.
- Gå inte och sov! Rör på klövarna!

Väl medveten om att man inte skall väcka ett trött barn, som nyss har somnat, fick jag ligga i min säng och hojta. Min fader satt på sängkanten och strök lugnande över min panna. Familjen förberedde sig på en skräcknatt.

Enligt min syster höll jag på i två timmar. Det språk jag förde var inte det man väntar att en åttaårig pojke ska föra. I varje fall inte inom hemmets fyra väggar och i varje fall inte då föräldrarna är närvarande.

På morgonen tittade hela familjen på mig med underliga ögon. Men ingen sade något om mitt nattliga tal. Min fader hade förbjudit att detta ämne fick vidröras. Det dröjde länge innan jag kunde förlåta min syster att hon inte talade om det för mig. Sommaren var redan slut och kvällarna hade redan börjat mörkna när hon anförtrödde mig vad jag sagt.

Om hon ändå hade gjort det! Då hade jag dels kunnat välja mitt talesätt lite bättre och dels hade jag kanske sluppit vakta kor. Ätminstone den sommaren. När nästan alla mina kamrater låg och badade nere vid Sandviken.

NOA.

"Berättelser ur levande livet" lovas läsaren av den amerikanska tuberkulosbroschyren "I had TB". *Livet* var det ja. — Hjalmar Söderberg skulle en gång skriva i en gästbok, omedelbart efter ett citat om livet av Maupassant, inskrivet av Ellen Key. Det blev följande tänkvärda ord: "Livet är katten så besynnerligt. Högaktningfullt Hjalmar Söderberg".

de om kärlek. Berättelserna är nämligen skrivna efter mönster av de skildringar ur "levande livet" som man hittar i de stora magasinen "Life", "Look" och "True Confessions".

Där är t. ex. berättelsen om Betty Clark. Den börjar så här:

"Nu har jag varit nästan ett år på det här sanatet. Alltsammans började liksom på skoj. Det var förra sommaren, en varm och solig lördagseftermiddag. Jag minns att jag hade den nya blå bomullsklänningen på mig och att jag just hade kommit underfund med att jag var förälskad i John.

Han var ungefär ett år äldre än jag. Vi har gått i sällskap sen jag fyllde sexton. Jag vet att John är nere i mig, det har han sagt så många gånger. — — —"

Berättelserna i broschyren är givetvis inte autentiska. Det är inte illustrationerna heller, bestickande fotografier av hollywoodskt vackra och välklädda människor i graciösa positioner.

USA:s nationalförening mot tuberkulos räknar med att "I had TB" ska komma att läsas av den publik som inte går på upplysningsmöten och inte läser trycksaker avfattade på broschyrspråk. Kanske är uträkningen riktig. Men räcker det med att en broschyr blir läst? Bör den inte också, särskilt i ett fall som detta, i sitt stämningläge spegla verkligheten? Att drabbas av tuberkulos gäller i högsta grad "levande livet" men det har alls inte med Hollywood att göra.

Två veteraner

Serafimerlasarettet i Stockholm fyller tvåhundra år i år. Det är en aktningssvärd ålder för en svensk sjukvårdsinrättning och Serafimerordenslasarettet, som det till en början kallades, blev också vårt första sjukhus i modern mening. Det blev dessutom vår första kliniska anstalt för praktisk undervisning av blivande läkare.

Om detta och mycket annat kan man läsa i Nordisk Familjebok, där man även kan inhämta att lasarettets upphovsman anses vara Olof af Acrel, som genom sitt inträdestal i Vetenskapsakademien 1746 "om sättet att inrätta och underhålla ett lasarett" gav impulsen till det 1752 öppnade Serafimerordenslasarettet.

Olof af Acrel blev sjukhusets första överkirurg, en befattning som han ensam upprätthöll i tjugo år. Men det är inte det enda anmärkningsvärda med honom. 1760 erbjöds Acrel en doktorsgrad av den medicinska fakulteten vid Uppsala universitet, en utmärkelse som han vägrade motta utan föregående prövning. En sådan kom därför till stånd och blev ett lysande vetenskapligt evenemang, examina-

tioner var nämligen Carl von Linné och Nils Rosén von Rosenstein och det var ju inte vilka killar som helst.

Acrel, som 1776 blev generaldirektör och chef för sjukvården vid rikets alla lasarett, är bara den första i den långa rad av berömda namn som är förknippade med Serafimerlasarettets historia. Framtiden kommer kanske inte att komplettera rullan med så många nya namn, ty meningen är att Stockholms stad någon gång kring 1960 ska överta det gamla lasarettets markområde och därmed skulle Serafimerlasarettet definitivt komma att tillhöra det förgångna.

Men med sina tvåhundra år är Serafimerlasarettet ändå bara en ungdom jämförd med S:t Thomas Hospital i London. Eller vad sägs om ett sjukhus som överlevt Digerdöden, Rosornas krig, pesten 1664—1665, Londons brand 1666 då 5/6 av staden lades i aska och — under av alla under — två förödande världskrig?

Allt det där och åtskilligt annat har S:t Thomas Hospital pallat för. Ursprungligen ett kloster utövande sjukvårdsverksamhet och byggt 1106 till Jungfru Marias ära fick sjukhuset år 1212 namnet S:t Thomas Hospital. Man ville genom denna namnändring ge framtiden en påtaglig erinran om Thomas Becket, den kanoniserade ärkebiskopen av Canterbury som mördades i sin katedral den 29 december 1170, en händelse förevigad i T. S. Eliots berömda religiösa drama "Mordet i katedralen".

Om detta snart tusenåriga sjukhus har det givetvis skrivits åtskilligt. Strax före sista världskriget kom Arthur Stanley med sin bok om S:t Thomas Hospital, en sammanställning av dramatiska episoder i sjukhusets historia. Det är en bok med exempel på de svårigheter den ärevördiga sjukvårdsinrättningen haft att kämpa med genom åren. Inte minst tycks disciplinen ha utgjort ett besvärligt problem. Under

Serafimerlasarett i Stockholm år 1900. Lägg märke till hästspärvagnen som just passerar sjukhuset; en typisk stockholmsbild från sekelskiftet.

Elisabeths tid, gamla drottning Bess' epok alltså, tillgreps man stränga straff för att upprätthålla ordningen bland sjukhusets anställda och patienter. Ibland handlade det om både stock och spöslitning. Om Jane Thornton, en sjuksyster, får man t. ex. veta att hon dömdes till "tolv rapp givna med eftertryck".

Det nuvarande S:t Thomas Hospital vid Themsens strand i hjärtat av London invides av drottning Victoria år 1871. Att sjukhuset står kvar är egentligen något av ett under ty det blev sällsynt illa åtgånget under sista världskriget då tyskarna bombade sönder en stor del av anläggningen. Det egendomliga inträffade för övrigt då, att medan åtskilliga av sjukhusets anställda dödades kom ingen enda patient till skada.

Efter åtta århundranden går S:t Thomas Hospital nu sin verkliga storhetstid till mötes. Sjukhuset ska byggas om och till så att det får en kapacitet av 1.000 vårdplatser, och det kommer att förses med en teknisk utrustning som gör det till Storbritanniens modernaste sjukvårdsinrättning.

H. G. Wells fick rätt

Det sägs att H. G. Wells (1866—1946) författarskap f. n. är underkastat en omvärdering i litterära kretsar och att hans fantasiromaner om framtidsstaten inte står sig så bra som väntat på den litterära børsen. Hur som helst med den saken, i ett annat hänseende har den engelske diktaren dokumenterat sin visionära klar-syn. Vi tänker på hans profetia om de partiellt arbetsföra och deras organisationer.

H. G. Wells var ordförande i den förening för sockersjuka som bildades i England 1933 och han förutsade redan då att den dag skulle komma, när människor med ett gemensamt fysiskt handicap inte bara i England utan överallt i världen sammanslöt sig för att värna sina intressen och sprida förståelse för sin situation.

Det är också vad som hänt och här i Sverige har vi nog i det hänseendet hunnit längre än på något annat håll. "Stora grupper partiellt arbetsföra har slutit sig

Där Themsens flyter förbi... (Bilden återges med benäget tillstånd av direktionen för St. Thomas Hospital.)

samman för att kunna stödja varandra i kampen om arbetet", konstaterade Karl Montan redan 1943 i sin utmärkta lilla Verdandiskrift "De partiellt arbetsföra och produktionen".

Egendomligt nog saknar vi fortfarande en sammanslutning av reumatikersjuka, något som finns i England sen 1947. Den som där ställde sig i spetsen för bildandet av en sådan organisation var parlamentsledamoten Lady Megan Lloyd George, en dotter till den store walesiske statsmannen.

De Lungsjukas Riksförbund är vårt lands största sammanslutning av partiellt arbetsföra och bortser man från de nordiska länderna finns inte ute i världen någon sådan ett helt land omfattande organisation för lungsjuka. Utomlands finns patientföreningar s.k. "social clubs" vid många sanatorier men konvalescentföreningar är sällsynta. En av de få vi känner till och en av de aktivaste är Gresswell Sanatorium Ex-Patients Association i Victoria i Australien, en sammanslutning för f. d. patienter vid Gresswell Sanatorium och den enda konvalescentföreningen i hela Australien.

Det är svårt att få ett begrepp om utvecklingen av föreningsväsendet bland de lungsjuka utanför de nordiska länderna, särskilt när det gäller konvalescentföreningarna. Det är troligt att Sverige var det land där f. d. sanatoriepatienter först sammanslöt sig för att hävda sin rätt till värdig eftervård och tillfredsställande arbetsvård. Denna de svenska lungkonvalescenternas pionjärroll berörs av Alton S. Pope i aprilnumret av den tidskrift som ges ut av den amerikanska nationalföreningen mot tuberkulos.

Att de lungsjukas föreningsväsen utvecklats sig långsammare på andra håll än i Sverige beror givetvis, åtminstone till en del, på det krig som största delen av världen var invecklad i medan vi här hemma hade fred. Men nu tycks man vara i färd med att ta igen den förlorade tiden.

Så har t. ex. f. d. sanatoriepatienter i Massachusetts i USA sammanslutit sig för att bättre kunna hävda sin rätt till tuberkuloseftervård och lämpligt arbete, och i Kanada har 5.000 lungkonvalescenter bildat en förening som valt det lothringiska korset till symbol och kallar sig Cross of Lorrain. Vi hoppas så småningom kunna berättiga mer om dessa och andra liknande organisationer utomlands.

Den farliga statistiken

Lite till mans har vi hört talas om Mark Twains omdöme om statistik: "Det finns tre slags lögn: lögn, förbannad lögn och statistik."

Det ligger mycket i de där orden även om Mark Twain var en man som gärna höll grovt i överkant. Bolla med siffror är förfrädisk jobb och kräver rasande gott omdöme av jonglören.

Det sagda gäller inte minst tuberkulosstatistiken som är ett fält med ovanligt många fallpropor. Särskilt vanskligt är det att jämföra uppgifter om den nuvarande dödligheten och sjukligheten i tuberkulos med motsvarande statistik från gångna tider. Våra möjligheter att ställa riktiga sjukdomsdiagnoser har ju förbättrats undan för undan och detta förhållande kan inte undgå att förskjuta de statistiska uppgifterna. Vi upptäcker t. ex. numera många fall av tuberkulos som tidigare skulle gått oss förbi och vi prickar in dessa fall i vår statistik.

Men det är bara en sida av saken. I gångna tider var det visserligen mycken dödlighet och sjuklighet i tuberkulos som på grund av bristande diagnostiska resurser gick läkarna förbi, men det förekom också att sjukdomar diagnostiserades som tuberkulos fast de i själva verket var något helt annat. En läkare vid namn S. Peller har gett några intressanta exempel på sådana diagnostiska misstag.

I koboltgruvorna i Sachsen brukade arbetarna dö i en sjukdom som kallades "Bergkrankheit" d. v. s. gruvsjuka. Under 1800-talet rättades diagnosen till lungrot och det var först 1879 som några läkare kom underfund med att det var frågan om en helt annan sjukdom än tuberkulos.

I radiumgruvorna i Böhmen dog arbetarna i "tuberkulos" ända till år 1929, då ett medicinskt forskarlag fann att diagnosen var felaktigt ställd och att det rörde sig om lungcancer.

Så nog gäller det att se upp.

Har den australiske läkaren R. B. Lewis gjort det? Vi överlåter åt mer kapabla förmågor att av göra den saken och ska här endast i all korthet omtala vad en sammanställning av en del australisk tuberkulosstatistik gav för häpnadsväckande resultat.

Lewis gjorde en jämförelse mellan antalet i Sydaustralien i lungtuberkulos insjuknade och i sjukdomen avlidna. Och vad fann han? Jo hör här:

1. Av alla i Sydaustralien som rapporterade i lungtuberkulos rapporterade personer dör 60 till 70 % förr eller senare i sjukdomen.
2. Det procentuella förhållandet mellan antalet i lungtuberkulos avlidna och antalet personer som sjuknat i lungtuberkulos har förblivit oförändrat sedan 1912.

Med andra ord: läkarbehandlingen av den insjuknade gör varken till eller från, att tuberkulosdödligheten minskat beror uteslutande på att färre människor drabbats av sjukdomen. Den som nu sjuknar i lungtuberkulos har enligt detta resonemang inte större chanser att klara livhanken än för trettio år sedan. Det ska i ärlighetens namn sägas ifrån att Lewis' uppsats publicerades 1948, men hade vi hört talas om den redan då hade vi nog i alla fall klämt i med ett: "Fan tro't, sa Relling".

Tupp, tupp, men ingen hare

Att haren en gång varit ett inom läkekonsten uppskattat djur känner man till. Apropå den saken gav Hugo Mattsson i ett kåseri i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för en tid sen några roande upplysningar.

"I bondepraktikan 'Picatrix', som var en bestseller på 1000-talet, heter det att av en harhjärna, kokt tillsammans med olja, smör, honung, vin, peppar, bly, sva-vel, guld och vargblod, kan framställas en salva som, tuggad av ett barn, underlättar dettas tandömsning. Albertus Magnus, biskop av Regensburg och furste av Bollstädt i Schwaben, ordinerade harblod mot frossan. På 1100-talet botade två ansedda läkare, Joseph Notker och Herman den Halte, gallstenskolik med skinnets av en hare, som snarats i nedan, stekts över marmor och smaksatts med getblod. Apollonius av Tyana skriver i början av 200-talet att om man fångar en hare, döljer den mellan sin tröja och sig själv, promenerar ett varv runt en patient och så släpper haren, blir patienten kry. Alexander av Tralles, som sysslade med privatpraktik på 500-talet, kurerade sår efter illasittande sandalar genom att trycka en harfot, som avhänts ett levande djur, mot såret. Marcellus av Bordeaux band en hares fot mot en sjuklings torso och befalld haren att linka bort med sjukdomen."

Så långt den beläste och skämtsamme Hugo Mattsson. Av det sagda finner den uppmärksamme läsaren att haren tydligen inte ansetts särskilt effektiv, när det gäller botandet av bröstsjukdomar. Det tycks däremot varit fallet med tuppen.

I en artikel i Status (nr 1/1948) har Allan Beskow berättat, att den tyske läkaren Johannes Raicus i sin avhandling om "den tartariska lungnoten" som en av många behandlingsmetoder nämner förtärandet av en soppa av ormkött i vilken kokats en tuppkyckling.

Johannes Raicus ventilerade sin avhandling vid Uppsala universitet i april 1628, men det är inte sista gången tuppen omtalas i tuberkulosbotande syfte.

Om den svenske grafikern Knut Ander, död i lungtuberkulos i Mörsil 1908, skriver konsthistorikern Nils Lindgren i sin monografi (Nils Lindgren: "Knut Ander". Linköping, 1933.) bl. a. följande:

"Ander hade själv ganska egendomliga föreställningar om sin sjukdom, vilka kunna vara intressanta ur kulturhistorisk synpunkt. Så hade han t. ex. erhållit recept på ett osvikligt medel mot lungrot. Man skulle varje vecka slakta en gammal tupp och sedan denna plockats väga upp precis lika mycket strösocker som fågeln vägde. Sockret och tuppen lades sedan i en kruka, vilken täcktes med deg för att ingen av de verksamma beståndsdelarna skulle avdunsta, och så kokades det hela en hel dag i vattenbad. Tuppen slängdes bort och sockerlagen användes

som medicin. Anders styvmor berättar, att hon måste gå runt i socknen och anskaffa gamla tappar för att kunna bereda den åtrådda medicinen. Författaren har hört uppgivas, att folktron på en del håll i vårt land, t. ex. i Dalarna, ännu den dag som i dag är omhuldar liknande föreställningar".

Det är precis tjugo år sen Nils Lindgren skrev sin bok om Knut Ander och vi tar nog inte fel när vi säger, att den gamla folktron på tuppens tuberkulosbotande förmåga under mellantiden fått sig en allvarlig törn. Men därmed ingenting ont sagt om tuppen. Om detta präktiga djur gäller fortfarande vad den av oss högt beundrade Falstaff Fakir skrev någon gång kring sekelskiftet:

"Tuppen är även ett husdjur, eller rättare ett gårdsdjur. Hans vanligaste sätt att yttra sig höres som "kukeliku" — varvid man torde observera att han tvenne gånger tager den höga bröststenen fina q, vilket icke någon s. k. tenor gör efter".

Sanatorietrivseln

Det var en frisk och säkerligen välgörande debatt Birger Wikström drog upp med i sin artikel "Sanatorierna och människovärdet" (Expressen den 29 april, 1952), även om frågan inte är på tapeten för vare sig första eller sista gången.

I en artikel i Status hösten 1949 ("Några funderingar kring sanatoriemoral") skrev Sven Vallmark bl. a. följande:

"Fram för en förnuftigare, humanare och tolerantere inställning till den lungsjuke. Han är dock fullvuxen, normal människa, som råkat ut för olyckan att bli sjuk, och inte en omyndig, som måste övervakas. Att sjukhusordningen måste följas och upprätthållas må vara ett ofrånkomligt krav. Men en övervakning som bäres icke av medicinska skäl utan av den övervakandes personliga uppfattning, om hur patientens moral bör gestalta sig, är ett oting. Bort med det avundssamma bigotteriet i sanatorieregimen."

Sven Vallmark var närmast ute för att lägga en dubbelnelson på den gamla vanföreställningen att sanatoriepatienter är s. k. "sexualatleter", men hans ord om bigotteriet i sanatorieregimen kan tillämpas på många områden av den lungsjukes anstaltsliv.

Varken Birger Wikström, Sven Vallmark eller någon annan som från de lungsjukas sida uttalat sig i den här saken har förnekat att vissa ordningsregler är nödvändiga och det bör hållas i minnet, när diskussionen går vidare. Vad de vänder sig mot är moraliserandet, småaktigheterna, godtycket.

Nu invänder kanske någon att de flesta patienter trivs tämligen bra på våra sanatorier och att allt detta är tal i vädret. Ja, nog trivs sanatoriepatienter överraskande bra om man betänker de ibland småaktiga restriktioner regimen ålägger dem på en del vårdanstalter. Men denna deras trivsel är i så fall en triumf för den

mänskliga anpassningsförmågan — och för kamratskapet de sjuka emellan. Utan det vore tillvaron på våra sanatorier inte sällan svår att uthärda. Men det är gunås inte bara patienterna som har trivselproblem. "Sjukhusen är fastlåsta i konservatism" löd en femspaltsbred rubrik i Stockholms-Tidningen hösten 1949 ovanför en artikel, som efterlyste personalkonsulenter för de sjukhusanställda.

Sådana personalkonsulenter kunde ju lämpligen sitta med i de företagsnämnder varmed våra sjukhus enligt ett uttalande av Ossman Nylander (Expressen den 7 maj, 1952) borde utrustas.

Ossman Nylander avrundar för övrigt sitt uttalande med följande fråga:

"Och så till sist: vet vårt sjukhusborgarråd och vederbörande inom landstingen, hur patienterna på deras anstalter tänker och känner? Jag begär inte, att t. ex. borgarrådet Mårtens anonymt ska provligga olika sjukhus. Men hur vore det med en oanmäld inspektion då och då?"

Tyvärr har vi inte Ossman Nylanders tilltro till de oanmälda inspektionerna även om de inte skulle kunna utarta till samma galaspektakel som de anmälda. Vi minns hur det gick, när vi låg på sanatorium för några år sen och landshövdingen — som var sjukhusdirektionens ordförande — kom på besök. Det var extra smörgåsbord med småvarmt i överläkarens hem och så tillbaka till residenset i den chaufförstyrda bilen. Den höge mannen satte inte sin fot inom en vårdavdelning, talade inte med en patient. Vad visste han om oss? Ville han veta något?

Nej, då är Ossman Nylanders återhållna förslag om provliggning bättre. På allmän sal givetvis. Vi skämtar inte. För övrigt tycker vi att även läkarna borde provligga sina sjukhus.

Innan vi arkebuseras för sådana hädiska tankar kan det kanske bli berättat att en dylik provliggning för några år sen var föremål för en roande korrespondens i den medicinska veckotidskriften "The Lancet".

Det föreslogs från något håll att alla medicine studerande som ett led i utbildningen under tre veckors tid borde tjänstgöra som sköterskelever på en vårdavdelning för att sätta sig in i en sjuksköterskas praktiska arbetsvillkor. Till detta förslag genmålde någon att ett sådant studium borde kompletteras med en tids tillvaro som patient, ty "om det finns något mer lärorikt än att vårda så är det att bli vårdad". Det är så sant som det är sagt.

Medan vi är i färd med att lufta våra kätterska funderingar kring denna debatt om trivseln på sanatorierna skulle vi vilja fråga, hur det är ställt med demokratin på våra sjukhus. För det är väl i alla fall den som är pudelns kärna.

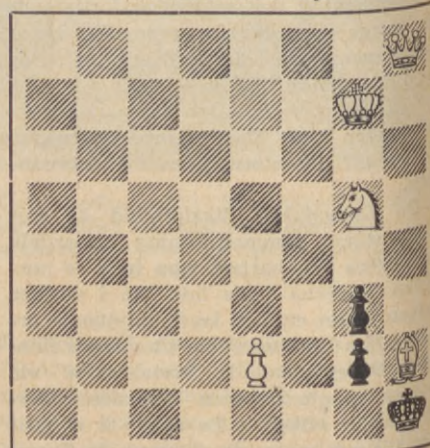
Förhållandena skiftar givetvis från plats till plats, men vi undrar om inte den frispåkige läkare hade rätt som en gång påpekat att sjukhusen över lag dirigeras

SCHACK

Redigerad av G. Skarp

PROBLEM.

Av A. Petrakevitj.

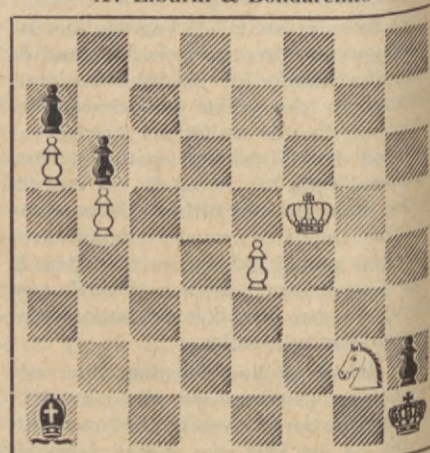
Matt i tre drag.

Vit: Kg7, Dh8, Lh2, Sg5, Be2 = 5.

Svart: Kh1, Bg2, g3 = 3.

STUDIE.

Av Liburki & Bondarenko

Vit drar och vinner.

Vit: Kf5, Sg2, Ba6, b5, e4 = 5.

Svart: Kh1, La1, Ba7, b6, h2 = 5.

Lösning. Problem av J. Cupper.

Matt i två drag. 1. Tb6—a6.

enligt föräldrade auktoritetsprinciper och att det är något galet i detta.

Ibland kan det bli rasande galet. Vi minns ett sanatorium, för övrigt ett bra sanatorium i många avseenden, där sjuk-systrarna hade rätt att använda patientbiblioteket medan det var förbjudet för biträden, ekonomipersonal och övriga anställda. I rättvisans namn: det fanns ett litet personalbibliotek, men det var mest som en brasklapp och bestod nästan utslutande av äldre, halvreligiös litteratur. Till närmaste offentliga lånebibliotek var det flera mil.

Det fordras inte mycket skarpsinne för att inse att en sådan bestämmelse inte kan verka trivselbefrämjande. Den nyttjar ingen och den gör ingen glad.

STOCKHOLM

Medlemskap i statsunderstödd

SJUKKASSA

är en ekonomisk tillgång, som Ni ej kan undvara. Skydda Eder själv och Edra barn genom inträde i ortens erkända sjuk-kassa

STOCKHOLMS LÄNS

ERKÄNDA CENTRALSJUKKASSA

Sveavägen 61 — Stockholm

Tel. 23 09 85

Bengtssons Litografiska

23 22 20 Sveavägen 90, Stockholm 23 22 20

MODERNT OFFSETTRYCKERI

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBORGS LÄN

Borås Fabriksnederlag

DEN SVENSKA HANDLAREKÄRENS
FÖRNÄMSTA INKÖPSKÄLLA

AB Corsettindustri

— BORÅS —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

STIGEN

AB ALF STIGENS FABRIKER

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

BORÅS MOTORCENTRALS

BILVERKSTADS A.-B.

— BORÅS —

AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD

Telefon 103 93

— BORÅS —

GJUTGODS och REPARATIONSARBETEN
för TEXTILINDUSTRIEN

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & Co

Tel. 119 07 & 144 07

Borås

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBORGS LÄN

Kinna Wäveri

Bröderna Nilsson

Kom ihåg Edra vänner vid såväl
högtider som märkesdagar med
B L O M M O R från

ALIDEBERGS Blomsteraffär

(Inneh. Oscar Andersson)

Allégat. 7. Tel. 117 27.

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall
Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— BORÅS —

HÖÖR

VID BESÖK I HÖÖR, ät och bo på

Järnvägshotellet

God mat och gott kaffe — propra rum
Tel. 25

JÖNKÖPING

Byggtjänst i Jönköpings A.-B.

Tel. 63 95 96 — 96 63 09

Specialfirma för byggnadsmaterial.

June-Munktell

Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET

JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor

Telefoner: 197, 897

LUND

KOL KOKS VED
OCH ELDNINGSOLJA

Lunds Bränsle A.-B.

St. Gråbrödersgatan 15

Tel. 123 49

MALMÖ

TEATERKAFÉET

PILDAMMARNÄ

REKOMMENDERAS
Tel. 255 26 Olga Hellqvist

LOCKARPS BAGERI A.B.

LOCKARP Tel. Malmö 296 91

Pröva våra goda brödsorter!

Säljes i de flesta affärerna i Malmö

Ät varje dag —

Andersson's

Kött-, Fläsk- o.
Charkuterivaror

Fråga alltid efter S:T KNUTS

Vatten och Läskedrycker

S:T KNUTS VATTENFABRIK

Malmö — Telefon 211 80

MARMOR, KALKSTEN

och GRANIT

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

Villa Daisy, Mariédalsvägen

MALMÖ

Telefon 153 80

CYKELN kan Ni hos oss utvälja bland
FEM FINFINA FABRIKAT

Velocett - Husqvarna - Rex

Örnen - Apollo

VELOCITÉT

Nobelvägen 19, Malmö. Tel. 275 86

Kiliansgatan 17, Lund. Tel. 109 67

SUNDSVALL

AB BENGT ANDERSSON

MANUFAKTURAFFÄR

STORGATAN 17

Tel. 3311

VÄSTERVIK

VID BESÖK I VÄSTERVIK

gynna platsens största och bäst sor-
terade affär i järnvarubranschen

A. P. Jonsson & Co. AB

Tel. 1001, 373 57

SOLSTICKAN

HJÄLP BARNEN
TILL *hälsa*
KÖP SOLSTICKAN

AAA